

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Ústav speciálněpedagogických studií

Vladimíra Škoriková

III. ročník - kombinované studium

Speciální pedagogika předškolního věku

**SPECIFIKA EDUKAČNÍHO PROCESU U NADANÝCH
DĚTÍ V MATEŘSKÉ ŠKOLE**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.

OLOMOUC © 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Šumperku dne 4.4. 2012

.....

podpis

PODĚKOVÁNÍ

Chtěla bych poděkovat za cenné rady a připomínky vedoucí mé bakalářské práce paní Mgr. Veronice Růžičkové, Ph.D. Dále moc děkuji celé mé rodině, která mi byla oporou a pomocí, ve chvílích kdy to bylo potřeba.

OBSAH

ÚVOD	5
1 NADANÉ DÍTĚ V MATEŘSKÉ ŠKOLE	6
1.1 NADÁNÍ, TALENT	6
1.2 DĚTSKÝ VÝVOJ	10
1.3 VÝVOJ NADANÝCH DĚTÍ	11
1.4 CHARAKTERISTIKA NADANÝCH DĚTÍ	12
1.5 IDENTIFIKACE NADANÝCH DĚTÍ	14
1.6 METODY PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTIKY	15
2 EDUKAČNÍ PROCES U NADANÝCH DĚTÍ	18
2.1 EDUKAČNÍ PROCES V MATEŘSKÉ ŠKOLE	18
2.2 VZDĚLÁVACÍ OBLASTI	20
2.2.1 DÍTĚ A JEHO TĚLO	20
2.2.2 DÍTĚ A JEHO PSYCHIKA	21
2.2.3 DÍTĚ A TEN DRUHÝ	24
2.2.4 DÍTĚ A SPOLEČNOST	26
2.2.5 DÍTĚ A SVĚT	26
2.3 PŘÍSTUPY KE VZDĚLÁVÁNÍ NADANÝCH DĚTÍ	27
2.4 INDIVIDUÁLNÍ VZDĚLÁVACÍ PLÁN	33
2.5 INTERAKTIVNÍ POMŮCKY - HRY	34
2.6 CESTIČKA K ÚSPĚCHU	36
2.7 MIMOŠKOLNÍ AKTIVITY U NADANÝCH DĚTÍ	37
ZÁVĚR	47
SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	49
SEZNAM OBRÁZKŮ	52
SEZNAM PŘÍLOH	53

ANOTACE

ÚVOD

Rozvoj nadaných a talentovaných dětí je v současnosti velice důležitým tématem. Rozrůstá se počet odborníků, kteří se problematikou nadaných a talentovaných dětí zabývají a zvyšuje se počet institucí, které se nadaným dětem věnují. Bohužel i přes veškerou snahu odborníků jsou mimořádně nadané děti vnímány spíše negativně. Z pohledu dětí méně nadaných i z pohledu lidí nepřejících. Většina nadaných dětí je vyloučena z kolektivu, odstrkovaná a škatulkována pod názvem „šprt“.

V minulosti byla péče o mimořádně nadané děti směřována spíše ke konkrétnímu nadání. Odborníci se věnovali nadání, hudebnímu, pohybovému, hereckému, ale nějak se pozapomnělo na nadání logické. Tyto děti se vnímaly jako děti chytré, které zvládají učivo rychleji a snáze, ale nijak se jejich nadání nerozvíjelo. Proto je důležité zaměřit se na „rozumový a citový talent“.

V současné době se vytváří stále více institucí zaměřujících se na rozvoj nadání. Nejedná se pouze o speciální třídy, individuální vzdělávací plány, ale rozšiřuje se i nabídka volnočasových aktivit pro mimořádně nadané děti. Populárnějšími se stávají kroužky typu – kroužek rébusů a křížovek nebo kroužek stolních her. Zde nadané děti motivují pomocí her, rozvíjejí jejich rozumovou složku a inteligenci.

Bakalářská práce se skládá ze dvou kapitol. V první kapitole se zaměříme na nadání a talent. Na jeho historii, definice a dělení. Pokusím se vysvětlit dětský vývoj u dětí a jeho odlišnosti u dětí nadaných. Také se podíváme na charakteristiku nadaných dětí a jejich identifikaci. V druhé kapitole se budeme věnovat edukačním procesům u nadaných dětí, přístupům ke vzdělávání. Zaměřím se především na předškolní vzdělávání a volnočasové aktivity. Cílem mé bakalářské práce proto je nastínit možnosti vzdělávání u nadaných dětí. Zaměřit se na možná rizika a obtíže ve vzdělávacím procesu a uvést možnosti volnočasových aktivit pro nadané děti.

1 NADANÉ DÍTĚ V MATEŘSKÉ ŠKOLE

1.1 Nadání, talent

V první kapitole s názvem Talent a nadání se zaměříme na její původ, historii a definice. Co je to tedy nadání? „Někteří autoři si myslí, že nadání má každý – jen je otázka, jak vysoké a v jaké oblasti. Jiní autoři trvají na tom, že nadání je výlučné jen pro některé jedince, je veličinou, která je výjimečná a týká se jen určitého procenta populace.“ (Fořtíková, 2009, s. 7). Definic pro nadání je hned několik. Vybrali jsme ale jen jednu, která je srozumitelná, přesná a dle mého názoru nejvíce odpovídá nadaným dětem. „Nadané a talentované jsou ty děti, které jsou identifikovány kvalifikovanou osobou, a které jsou díky výrazným předpokladům schopni podávat vynikající výkony. Tyto děti potřebují diferencované vzdělávací programy a služby nad rámec běžných služeb, poskytovaných běžnou třídou, aby tak mohly přinést příspěvek sobě i společnosti“ (Passow - www.nadanedeti.cz).

„Někteří odborníci se stále ještě kloní k názoru, že nadání je definované vysokým intelektem, většina odborníků však v současné době spíše vymezuje nadání více faktory a přidává k této vlastnosti ještě další jako je především tvořivost, a produktivita myšlení a v neposlední řadě motivace nebo snaha projevit v určité oblasti výjimečné výsledky nebo výkony“ (Fořtíková, 2009, s.7). Podívejme se na výpověď českého propagátora psychoanalýzy B. Brouka. „V křesťanském Novém zákoně v Evangelii sv. Matouše najdeme kromě jiných také podobenství o talentech, které Pán daroval svým služebníkům. Od té doby se slovo talent začalo používat jako synonymum výrazu „dar Boží“ a označovalo se jím všechno, co je člověku dané, aby mohl úspěšně vykonávat nějakou činnost - tedy nadání.“ (Dočkal in Fořtíková, 2009 s. 7).

Tady jasně vidíme, že pojem talent, je starý několik tisíc let. Proč se tedy o něm začalo mluvit až před několika desítkami let? Variant je hned několik. Psychologové tvrdí, že rozvoj nadání je spojován se vznikem testů inteligence a možností měřit individuální rozdíly. (Hříbková, 2009). A podle některých autorů nejvýznamnější historickou událostí, která se znovupodílela na rozvoji v této oblasti a měla vliv na školství je vypuštění sovětského Sputniku do vesmíru v roce 1957 (např. Tannenbaum, in Hříbková 2009). „Tato událost způsobila, že se v USA začala velká pozornost věnovat problematice výchovy a vzdělávání nadaných dětí.“ (Hříbková, 2009, s. 36).

Tento přelom nastal ve 20. století, kdy psychologové zaměřili svůj zájem na nadání u dětí. Např. L. Hříbková (2009) ve své publikaci udává hned několik důvodů. „G. F. Michael a C. L. Moorová (1999) spojují počátek zájmu o děti a nikoliv o dospělé jedince s rozvojem srovnávací a vývojové psychologie, které byly silně ovlivněny učením Ch. Darwina. Nejdůležitější bylo uznání evoluční kontinuity mezi člověkem a ostatními živočichy.“ (Hříbková 2009 s. 34). Dále „J. C. Gowan vysvětluje důvod vzniku zájmu o nadané děti a rozmach podpory nadaným dětem, což bylo zpočátku patrné především v zámoří, jako jednu z reakcí na převládající behaviorismus v psychologii té doby.“ (Hříbková 2009 s. 34). Ať už je důvod jakýkoli, pro nás je důležité, že je stále více odborníků, kteří se problematice nadaných dětí věnují a vzniká stále více institucí a aktivit, které nadané dítě rozvíjejí a podporují.

V další části bychom se rádi zaměřili na některé druhy a způsoby dělení nadání. PhDr. Jitka Fořtíková ve své publikaci nahlíží na nadání z různých pohledů. Dle jejího názoru může jít o (Fořtík, Fořtíková, 2007, s. 12):

- „kvalitativně osobitý souhrn schopností, které podněcují úspěšné vykonávání činností,
- všeobecné schopnosti nebo všeobecné prvky schopností, které podněcují možnosti člověka, úroveň a vlastnosti jeho činností,
- rozumový potenciál nebo inteligenci, celostní individuální charakteristiku poznávacích možností a schopností učit se,
- souhrn vloh, vrozených daností, projev úrovně a vlastností vrozených předpokladů,
- talent, existenci vnitřních podmínek pro dosahování vynikajících výsledků v činnosti“.

Robert Sternberg (in Fořtíková 2009, s. 11-12) definuje inteligenci jako: „Schopnost, učit se ze zkušenosti, dobře uvažovat, pamatovat si podstatné informace a dobře zvládat požadavky každodenního života“.

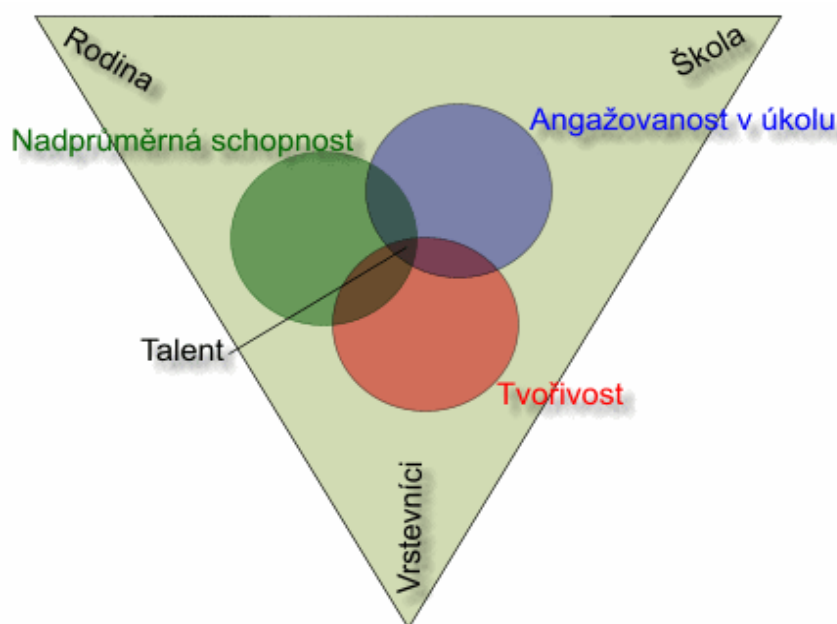
Dle této definice definuje tři druhy nadání:

- „**Analytické nadání** – schopnost rozebrat problém a rozumět jeho částem. Lidé, kteří jsou v této oblasti silní, jsou úspěšní v konvenčních inteligenčních testech, protože ty kladou primární důraz právě na analytické schopnosti. Např. analogie, porozumění textu, řešení logických matic, atd. Jinými slovy, analytická inteligence je právě ta, kterou měří IQ testy.

- **Syntetické nadání** – Schopnost pochopení problému, intuice a kreativity. Syntetické nadání je patrné u lidí, kteří jsou chápaví, intuitivní a kreativní a dobře zvládají adaptaci v nových situacích. Tito lidé nemusejí nutně uspívat v IQ testech, často vidí v zadání hlubší souvislosti, než byly tvůrcem testu zamýšleny. I když nemusí jít o osoby s nejvyšším IQ, jde o osobnosti s nejvyšším přínosem ve vědě, literatuře a umění.
- **Praktické nadání** – aplikace analytické či syntetické inteligence do praxe. Praktická inteligence zahrnuje aplikaci jakýkoliv analytických či syntetických schopností do každodenních pragmatických situací. Člověk s tímto typem nadání zhodnotí prostředí a velmi rychle nalézá způsoby řešení situace. Je specialista na využívání schopností v praktickém životě“.

Multidimenzionální modely talentu a nadání

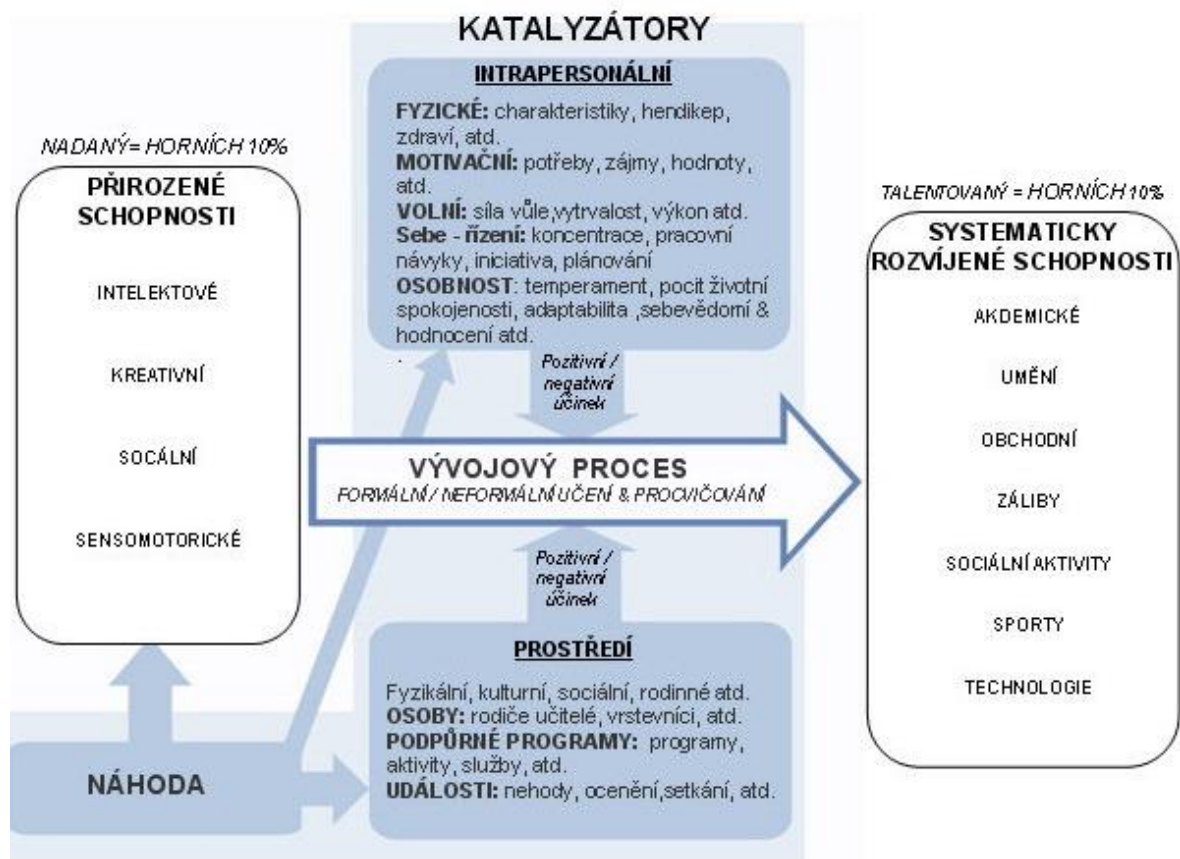
Multidimenzionální přístup – „Jde o postižení nadání nebo talentu jakožto výsledku vzájemného působení osobnostních faktorů, faktorů prostředí a někdy i dalších proměnných, jako je například štěstí a náhoda.“ (www.nadanedeti.cz)



Obr. 1 - Mönksův triadický model



Obr. 2 - Renzulliho tříkruhová koncepce nadání

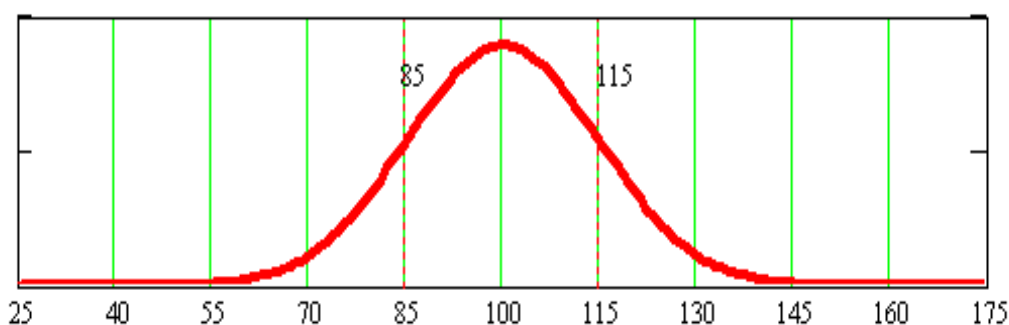


Obr. 3 - Gagneho diferenciální model talentu a nadání.

Kdybychom se chtěli věnovat dalšímu dělení a druhům nadání věnovali bychom této problematice několik stran. Proto jsem uvedla jen pár druhů dělení, aby bylo zřejmé, že každý odborník a specialista má svůj vlastní názor a způsob dělení.

Podívejme se blíže na IQ testy a o kterých se hovoří v každém dělení. Co to vlastně IQ testy jsou? IQ testy jsou soubory logických testů, dle kterých lze změřit rozumové schopnosti. „Dobrý test by měl mít měnitelný rozsah obtížnosti, čímž umožňuje jasné odlišení chytrého člověka od méně chytrého.“ (Eamonn Butler, Madsen Pirie 1993, s. 16) Zde je jasné, že každý test neodhalí přesně hodnotu IQ, záleží na mnoha faktorech, které mohou zcela ovlivnit výsledek testu. Jen pro zajímavost si napíšeme pár příkladů – např. – momentální nálada, únava, porozumění otázkám, nervozita, atd. „Také zvýšením úrovně obtížnosti lze také testy IQ zpřesňovat, zkoumáme-li lidi většinou hodně chytré, které by tedy u lehkého testu dosáhli stejných – nejlepších výsledků, ale i naopak.“ (Eamonn Butler, Madsen Pirie 1993, s. 16)

Průměrná hodnota v populaci je IQ 100, výsledky vyšší než 100 jsou považovány za více než průměrné a výsledek pod 100 naopak za méně průměrné (Eamonn Butler, Madsen Pirie 1993) Přibližně polovina populace dosahuje výsledků v rozmezí 90 – 110, zatímco jen asi 2% se dostanou až k 130 či pod 70.



Obr. 4 - Gaussova křivka – IQ

IQ testy tedy nemůžeme hodnotit jako 100% spolehlivé odhalení nadání nebo inteligence, je tedy opravdu nutné nadání zjistit ještě jinou řadou odborníků a jinými přístupy.

1.2 Dětský vývoj

V druhé a třetí podkapitole se pokusíme nastínit rozdíly mezi celkovým vývojem dětí a vývojem dětí nadaných. Nahlédneme na vývoj poznávacích procesů v předškolním věku, chápání, počtů, prostoru a času a vývoj řeči u dětí předškolního věku.

„Období předškolního věku je označováno jako věk iniciativy. Jeho hlavní potřebou je aktivita a sebepoznání.“ (Erikson in Vágnerová 1999, s. 107)

Období předškolního věku je velice aktivním obdobím pro dítě. V tomto období se dětem formují základy osobnosti. Děti cíleně ovlivňují a kontrolují vlastní chování. Stávají se samostatnými. „Toto období je také spojeno s nástupem do mateřské školy. Děti jsou vystaveny zcela novým podnětům, které ovlivňují rozvoj jejich osobnosti - vytváří si pozitivní obraz o sobě, o svých možnostech a schopnostech nebo navazuje kontakty s ostatními dětmi či dospělými“. (Dr. Marie Kuncová, Jarmila Franková, Vývoj a pohyb předškoláka). „Dítě má svůj vlastní názor na svět, který vyjadřuje prostřednictvím různých činností. Je to např. kresba, vyprávění nebo hra. Pomocí těchto činností realitu i dále poznává“ (Vágnerová, 1999, s. 140).

Při hře dětem nejvíce pomáhá fantazie, ta je v tomto období nejintenzivnější. Děti ji používají při hrách, ale i v běžném životě. Tady vznikají „imaginární přátelé“ – víly, skřítki, strašáci. Děti mohou být v předškolním věku více unavené, protože své okolí vnímají velmi aktivně a intenzivně (Dr. Marie Kuncová, Jarmila Franková, Vývoj a pohyb předškoláka). Předškolní období končí nástupem do základní školy. „Předškolní věk je vývojovým obdobím, kdy rodiče nejčastěji vyhledávají radu dětského lékaře a psychologa, žádají o vyšetření, pomoc a vysvětlení těch projevů chování, jednání, kde se dítě odlišuje od svých vrstevníků“ (Třesohlavá, Černá, Kňourková, 1990, s. 27).

1.3 Vývoj nadaných dětí

„Nadané děti většinou vývojově předběhnou své vrstevníky. Dříve se naučí mluvit, číst, psát, případně počítat. Tyto děti mají často problémy v přizpůsobení se mateřské škole.“ (Vondráková by <http://www.rodina.cz/clanek2635>). Je velmi těžké napsat, jak probíhá vývoj u nadaných dětí. Tyto děti bývají velmi rozdílné. Některé děti se jeví jako hyperaktivní, neposedné, zlobivé, hádavé. Opakem mohou být nadané děti tiché, stydlivé, bojácné a přemýšlivé.

Některé děti od prvního pohledu mohou působit i jako „ opožděné“. Je to způsobeno tím, že v jedné rovině mají nadprůměrní IQ, ale na druhé straně v jiné složce zaostávají. „Jejich vývoj ovšem bývá nejednou poznamenán disproporcionalitou vývoje jednotlivých složek. Zatímco jejich úroveň myšlení je vysoká, jejich tělesný vývoj může zaostávat.

Je tedy zcela zřejmé, že nejen jejich intelektuální, ale i sociální a emocionální potřeby jsou do určité míry odlišné od ostatní populace“ (http://www.projekt-nadani.cz/o.php?o=mimoradne_nadane_dite). „Nadané dítě nemusí být úspěšné ve všech školních oblastech, jeho schopnosti mohou být nerovnoměrně rozloženy i rozvinuty, a to až do té míry, že může v jistých oblastech podávat průměrné i podprůměrné výkony a také to nejsou vždy děti bezproblémové, mohou být i sociálně nekonformní, nepřizpůsobivé – vyrušují, dostávají se do konfliktu s vrstevníky i autoritami a narušují proces vyučující.“ (<http://www.nadanedite.eu/index.php/component/content/article/1-latestnews/6mimoradne-nadane-deti-v-ms-a-zs-a-duvody-proc-se-jim-venovat.html>).

Ať už se dítě ve svém vývoji projevuje jakkoliv, je vždy důležité, aby při jakýchkoli projevech nadání bylo diagnostikováno způsobilým odborníkem, aby došlo k časnému rozpoznání nadaných dětí a mohlo se pokračovat ve vhodném způsobu vzdělávání.

1.4 charakteristika nadaných dětí

„Existují dlouhé seznamy charakteristik, které se běžně uvádějí jako projevy vysokého nadání, a z nichž některé jsou patrné už v raném věku – např. neobvyklá živost, menší potřeba spánku, vysoká úroveň aktivity, schopnost soustředit se velmi dobře, po dlouhou dobu i na několik věcí současně, zvýšená reakce na některé podněty, velká potřeba přísunu nových podnětů, neobvyklá paměť, velká rychlost učení, rychlý rozvoj řeči, časný zájem o písmena, čísla a jiné znaky a všeobecná zvědavost...“

(<http://www.nadanedite.eu/index.php/component/content/article/1-latest-news/6-mimoradne-nadane-deti-v-ms-a-zs-a-duvody-proc-se-jim-venovat.html>).

Každý specialista má svoje charakteristické znaky. Podívejme se na některé z nich a porovnejme, v kterých bodech se nejvíce shodují. Charakteristika dle Silvermanove vypadá takto:

- neobvyklá čilost již v raném dětství,
- menší potřeba spánku,
- dlouhé období koncentrace,
- vysoká míra aktivity,
- velmi brzy se usmívá, pozná blízké osoby,
- intenzivní reakce na hluk, bolest, frustraci,
- pokročilý vývoj skrze vývojové mezníky,

- neobyčejná paměť,
- radost z učení a rychlost učení,
- raný a rozsáhlý rozvoj jazyka,
- fascinace knihami,
- zvědavost,
- excelentní smysl pro humor,
- abstraktní myšlení a schopnosti řešení problémů,
- živá představivost (např. imaginární společníci),
- citlivost a soucit.

(<http://www.veleskolky.cz/cesticka-k-uspechu.asp?SkolkaID=2&DetailID=3>)

Joan Freemanová uvádí projevy velmi nadaných žáků:

- **„Paměť a znalosti** – vynikající paměť a používání informací.
- **Sebeřízení** – sami vědí nejlépe, jak se učit a jsou schopni si sami své učení kontrolovat.
- **Rychlost myšlení** – mohou strávit více času plánováním, ale potom se rychleji rozhodují.
- **Zpracování problémů** – doplní si informace, zjistí, co je a co není důležité a rychleji se doberou k podstatě věci.
- **Pružnost** – i když je jejich myšlení obvykle systematictější, než myšlení ostatních dětí, jsou schopni si uvědomovat a přijmout i jiný možný způsob učení a řešení problémů.
- **Dávají přednost složitosti** – mají tendenci dělat hry a úkoly složitějšími, aby byly zajímavější.
- Už od raného věku mají mimořádnou **schopnost záměrného a dlouhodobého soustředění**.
- **Časná symbolická aktivita** – velmi brzy se naučí mluvit, číst a psát“ (<http://www.talent-nadani.cz/>).

„Ellen Winner uvádí 3 atypické charakteristiky (mimořádně) nadaných:

- **Předčasnost** – první kroky ve zvládnání určité oblasti činí dříve než je běžné.
- **Trvání na vlastním tempu a postupu** – učí se rychleji (a také jiným způsobem) než průměrné nebo i chytré děti. Potřebují minimální pomoc dospělých, většinou se učí samy. Objevy, ke kterým docházejí v jejich oblasti zájmů, je uvádějí v nadšení a motivují k dalším krokům. Nezávisle objevují pravidla a zákonitosti dané oblasti a tvoří nové svérázné způsoby řešení problémů. Znamená to, že jsou tvořivé.

- **Mimořádná vnitřní motivace.** Zarputile usilují o zvládnutí dané oblasti („zakousnout“ se do problému). Projevují intenzivní a neutuchající zájem a maximální schopnost soustředění, jsou „posedlí“ svým úsilím zvládnout problém (<http://www.talent-nadani.cz/>).

Autoři se shodují, že některé charakteristické znaky, lze už rozpoznat v raném věku dítěte. Všichni autoři se domnívají, že nadané dítě se rychleji učí a dokáže se záměrně a dlouhodobě soustředit. Jestliže máte podezření, že vaše dítě by mohlo být nadané, není možné to posoudit jen podle chování a domněnek. Je zapotřebí dítě nechat diagnostikovat u specializovaných odborníků. K tomu slouží pedagogicko – psychologické poradny a specializovaná pracoviště.

1.5 Identifikace nadaných dětí

Jestliže nás naše domněnky dovedli až do pedagogicko-psychologické poradny, otestuje speciální pedagog rozumové schopnosti, aby jednoznačně zhodnotil, zda se jedná nebo nejedná o nadané dítě. Většinou se dítě do pedagogicko-psychologické poradny dostane na doporučení pedagoga. Jak taková identifikace nadaných dětí probíhá? „Při psychologickém vyšetření se nejčastěji používají individuální inteligenční testy, testy tvořivosti, osobnostní dotazníky. Speciálně pedagogické vyšetření se zaměřuje na posouzení specifických schopností (percepční schopnosti, úroveň pozornosti a paměti, vyšetření laterality) a školních dovedností (např. úroveň psaní, čtení, matematických dovedností).

Důležitou součástí vyšetření je rozhovor s rodiči, v němž se zjišťuje rodinná anamnéza (včetně např. tradice nadání v rodině, pohledu rodičů na nadání dítěte) a podrobná osobní anamnéza dítěte (zdravotní stav, psychomotorický vývoj, vývoj řeči). Velká pozornost se věnuje socioemočním projevům (vztah k vrstevníkům a dospělým, adaptace v nových situacích, případné potíže v sociálních kontaktech) a zájmům dítěte (kroužky, trávení volného času, vyhraněné zájmy).

„Cílem identifikace je vyhledávání nadaných dětí a jejich zařazení do speciálního vzdělávacího programu, který bude co nejlépe vyhovovat jejich zvláštním vzdělávacím potřebám a bude využívat a rozvíjet jejich výjimečné schopnosti. Pro potřeby školské identifikace nadaného dítěte (§ 17 a 18 školského zákona o možnosti přeradit nadaného žáka do vyššího ročníku nebo ho vzdělávat podle individuálního vzdělávacího plánu) provádí

diagnostiku dítěte školské poradenské zařízení ve spolupráci s rodinou, školou nebo zletilým žákem.

Pedagogicko-psychologické vyšetření zahrnuje zejména:

- analýzu anamnestických dat
- zjištění osobnostních charakteristik a vlastností nadaných
- standardizovaný test rozumových předpokladů
- test tvořivosti
- specifika práce s učivem a strategie myšlení
- analýzu výsledků pedagogické diagnostiky.“

(<http://www.ppptrebic.cz/prectete-si/nadane-dite>)

1.6 Metody pedagogické diagnostiky

Pozorování

Je jednou z nejdůležitějších a nejstarších metod. Vašek vymezuje speciálně pedagogické pozorování jako „diagnostickou metodu označující specifický druh vnímání a myšlení, zaměřenou na diagnostikovanou osobu nebo jev, a jehož cílem je rozpoznat nejvýznamnější znaky a vlastnosti (osoby, jevu), stejně jako příčiny, které tyto znaky nebo vlastnosti vyvolaly“ (Vašek in Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006 s. 137).

Pedagog má možnost dítě sledovat dlouhodobě po dobu celého dne a vnímat jak dítě reaguje na úspěch, neúspěch. Podle doby trvání můžeme rozdělit pozorování na krátkodobé a dlouhodobé. (Zelinková, 2001). „Pozorování není omezeno na školní třídu, probíhá všude, kde dochází k interakci mezi dětmi a dospělými, kde se dítě nějak projevuje“. (Zelinková 2001 s. 28). „Pozorování je zaměřeno na takové projevy dítěte, které lze vidět, slyšet, měřit. V chování se odráží nejen prožívání dítěte, ale též jeho minulé zkušenosti, vědomosti, obsah psychického života v minulosti i současnosti.“ (Zelinková, 2001 s. 28).

Rozhovor

„Rozhovor je explorativní metoda náročná na zkušenost, komunikační dovednosti a osobnostní vlastnosti diagnostika i míru empatie, který by měl vždy akceptovat princip taktnosti a ohleduplnosti při řízení interview.“ (Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006 s. 139). Rozhovor může být strukturovaný, kde máme předem určený cíl a nestrukturovaný, kde rozhovor ponecháme v režii rodičů, klientů (Zelinková, 2001).

Při rozhovoru je nutné dodržovat nějaká pravidla, aby nedošlo k vyrušení a násilnému přerušování rozhovoru. Proto dbáme na klidné prostředí, vypnuté mobilní telefony, dostatek volného času pro rozhovor. Po rozhovoru nebo v jeho průběhu je nutné zaznamenat důležité momenty, a především závěry. (Zelinková, 2001).

Anamnéza

„Anamnéza je jednou z metod, jejíž pomocí získáváme takové informace z uplynulého života žáka, které mohou přispět k objasnění určitého stavu.“ (Zelinková, 2001 s. 31). Anamnéza se zaměřuje jak na osobnost klienta, tak na jeho rodinu, popřípadě sociálně-kulturní prostředí, v němž vyrůstá. (Renotierova, Ludíková a kolektiv, 2006).

Podle zaměření rozlišujeme anamnézu:

- **Osobní** – získáváme informace o prenatálním, perinatálním vývoji dítěte, o jeho vývoji v předškolním věku. Zajímáme se o průběh porodu, nemoci, infekce a úrazy dítěte, o jeho vývoji – kdy začalo dítě chodit, mluvit, sedět...?
- **Rodinná** – „Psycholog při vyšetření většinou začíná rodinou anamnézou, zjišťuje základní rysy rodinného prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, zázemí a možnosti, které mu rodina poskytuje a deklarované výchovné problémy, se kterými rodiče nadaného dítěte přicházejí. (Fořtíková, 2009 s. 24)
- **Školní** – „Je důležitou oblastí diagnostiky vzhledem k řešení školních problémů.“ (Zelinková, 2001 s. 35). Zde zkoumáme vztah k učiteli, zapojení do kolektivu, spolupráce s rodiči, postoj učitelů... (Zelinková, 2001).

Dotazník

Je to způsob kladení otázek písemnou formou. Umožňuje tak získat informace od většího počtu respondentů naráz za poměrně krátkou dobu. Dotazník může být tvořen formou otevřených nebo uzavřených odpovědí. Na uzavřené dopovědi odpovídá respondent ano x ne, popřípadě vybere z předem daných odpovědí tu svou. Na otevřené otázky odpovídá respondent vlastními slovy. „Dotazník kde respondent, volí jednu z odpovědí, se snáze zpracovává, otevřené otázky mohou přinést více informací, protože dávají volnost odpovídajícímu. Jsou však náročnější na zpracování.“ (Zelinková, 2001 s. 35)

Analýza produktů činnosti

- Analýza hry: „Pokud chceme využívat analýzu dětské hry k diagnostickým účelům, zaměříme se především na to, zda je celková úroveň hry klienta v souladu s ontogenetickou normou dětské hry, nebo zda došlo k její retardaci či urychlení.“ (Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006 s. 139).

- Analýza kresby: V dětské kresbě se odráží grafomotorické schopnosti z kterých vychází mnoho diagnostických postupů. (Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006). „Zatímco pedagogický přístup se zaměřuje na zkvalitňování kresby, rozvíjení kreativity dítěte, psychologové rozvíjejí diagnostiku projektivní.“ (Zelinková, 2001 s. 56).

Testové metody

„Testy lze definovat jako zkoušky s přesně vymezenými podmínkami a pravidly jejich zadávání, hodnocení a vysvětlení“ (Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006 s. 145).

➤ Didaktické testy

„Didaktické testy jsou zaměřeny na výsledky školního učení.“ (Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006 s. 145)

➤ Psychodiagnostické metody

- a. Vývojové škály – „Vývojové škály se používají k diagnostikování především malých dětí, u kterých nelze předpokládat natolik diferenciovanou psychiku, aby byla měřitelná jinými diagnostickými postupy. (Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006 s. 147)
- b. Testy inteligence
- c. Testy specifických funkcí a schopností

Přesto je velice alarmující, že spousta dětí, neprojde zkušenýma rukama odborníků, aby mohly být diagnostikovány jako nadané. Tyto děti bez správného vedení a odborného vzdělávání jsou po většinu svého času vnímány jako děti s poruchami učení a chování. Jsou to děti odstrkované, šikanované, anebo samy někoho šikanují a ubližují. Hlavním znakem je odlišnost chování a vnímání. Proto je nutné aby, při jakémkoliv podezření byly děti odeslány do pedagogicko-psychologické poradny. Bez správného vedení tyto děti mají jen malou šanci na úspěšné vzdělání a uplatnění ve svém životě.

2 EDUKAČNÍ PROCES U NADANÝCH DĚTÍ

Edukační proces u nadaných dětí je velice zdlouhavý a náročný. Nadané děti si nemůžeme představit jen jako děti velmi chytré, se zajímavými zálibami a koníčky. Nadané děti spadají i do skupiny dětí průměrných a někdy i dětí podprůměrných. Proto je možné nadané děti nacházet i ve speciálních školách. „Mezi nadanými dětmi najdeme i vysoké procento dyslektiků, dysgrafiků, dyskalkuliků i dětí s poruchami učení (Houška, 2007 s. 28) Velké potíže mají děti s pozorností, často jsou zdrojem neklidu až nekázně. Je to způsobeno tím, že děti učivo znají a proto se nudí. Často se tedy dostávají do konfliktu s pedagogem. Mimořádně nadané děti kolektiv často odstrkuje a separuje. Tyto děti jsou vnímány jako „jiné“, což často vede k sociální izolaci. Neplatí to ale vždy, záleží na charakteru nadání dítěte. „Mezi nimi a ostatními – a to nezdědka včetně učitele – často existuje zeď nepochopení. Mnohé intelektově nadané děti se uzavrou do svého zájmu a v sociální oblasti začnou zaostávat.“ (Houška, 2007 s .32).

Co můžeme udělat pro prolomení sociální izolace? Někdy je možným řešením umístění žáka do vyššího ročníku. Dostane se do kolektivu dětí, které mu budou mentálně bližší. Další variantou je zařazení žáka do kroužku, kde bude prostředí jemu podobných dětí. Dítě se bude věnovat svému koníčku a zároveň se začlení do kolektivu. Zařazení některého sportovního kroužku. Význam je dvojitý. Dítě si bude rozvíjet tělesnou zdatnost a zároveň to pomůže v sociální integraci nadaného dítěte (Houška,2007).

2.1 Edukační proces v mateřské škole

Vzdělávání nadaných dětí je legislativně zakotveno ve školském zákoně č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání a ve vyhlášce č.73/2005 Sb. O vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami.

„Školský zákon upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních, stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen „vzdělávání“) uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.“ (Sbírka zákonů 2008).

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004

„Úkolem institucionálního předškolního vzdělávání je doplňovat rodinnou výchovu a v úzké vazbě na ni pomáhat zajistit dítěti prostředí s dostatkem mnohostranných a přiměřených podnětů k jeho aktivnímu rozvoji a učení. Předškolní vzdělávání má smysluplně obohacovat denní program dítěte v průběhu jeho předškolních let a poskytovat dítěti odbornou péči. Mělo by usilovat, aby první vzdělávací krůčky dítěte byly stavěny na promyšleném, odborně podepřeném a lidsky i společensky hodnotném základě, a aby čas prožitý v mateřské škole byl pro dítě radostí, příjemnou zkušeností a zdrojem dobrých a spolehlivých základů do života i vzdělávání.“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004)

Vzdělávání nadaných dětí je zpracováno v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. „Rámcovost RVP PV umožňuje, aby školní, třídní i individuální vzdělávací program, jeho obsah i podmínky, byly dle potřeb a možností rozumně přizpůsobeny mimořádným schopnostem dětí a popř. doplněny nabídkou dalších aktivit podle zájmů a mimořádných schopností či mimořádného nadání dětí. Rozvoj a podpora mimořádných schopností by měla být zajišťována a organizována tak, aby nebyla jednostranná a neomezila pestrost a šíři obvyklé vzdělávací nabídky. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004).

RVP PV je členěn do 12 kapitol. Přístup ke vzdělávání mimořádně nadaných dětí je popsán v kapitole 8.2 Vzdělávání dětí mimořádně nadaných. Pro pochopení souvislostí uvádíme v plném znění této kapitoly:

„Rámcovost RVP PV umožňuje, aby školní, třídní i individuální vzdělávací program, jeho obsah i podmínky, byly dle potřeb a možností rozumně přizpůsobeny mimořádným schopnostem dětí a popř. doplněny nabídkou dalších aktivit podle zájmů a mimořádných schopností či mimořádného nadání dětí. Rozvoj a podpora mimořádných schopností by měla být zajišťována a organizována tak, aby nebyla jednostranná a neomezila pestrost a šíři obvyklé vzdělávací nabídky.“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004).

„Instituce poskytující předškolní vzdělávání, resp. jejich pedagogové, by proto měli sledovat při své práci tyto rámcové cíle (záměry):

- rozvíjení dítěte, jeho učení a poznání
- osvojení základů hodnot, na nichž je založena naše společnost

- získání osobní samostatnosti a schopnosti projevovat se jako samostatná osobnost, působící na své okolí“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004)

2.2 Vzdělávací oblasti

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: biologické, psychologické, interpersonální, sociálně-kulturní a enviromentální. Tyto oblasti jsou nazvány:

- **Dítě a jeho tělo**
- **Dítě a jeho psychika**
- **Dítě a ten druhý**
- **Dítě a společnost**
- **Dítě a svět**

Tyto oblasti jsou zpracovány tak, aby byly snadno srozumitelné a dalo se s jejich obsahem dále pracovat. Pokusíme se nastínit vývoj nadaných dětí v jednotlivých vzdělávacích oblastech. Jejich obtíže i předpoklady. Poukážeme si i na některá rizika, která se mohou objevit.

2.2.1 Dítě a jeho tělo

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti biologické je stimulovat a podporovat růst a neurosvalový vývoj dítěte, podporovat jeho fyzickou pohodu, zlepšovat jeho tělesnou zdatnost i pohybovou a zdravotní kulturu, podporovat rozvoj jeho pohybových i manipulačních dovedností, učit je sebeobslužným dovednostem a vést je k zdravým životním návykům a postojům“. (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004). Hodnotit pohybovou stránku nadaných dětí je dost náročným úkolem.

Tyto děti mají tak široké spektrum svých dovedností, že jen s obtížemi můžeme odhadnout, jak tuhle vzdělávací oblast budou zvládat. Nadané děti mohou v pohybových činnostech výrazně zaostávat nebo naopak mohou mezi svými vrstevníky vynikat. “Je u nich patrná nevyrovnanost mezi tělesným a intelektovým vývojem, někdy až odporem k fyzickým aktivitám. Nerady se zapojují do sportovních aktivit, vyhýbají se pohybu jako takovému. Někdy mohou mít frustraci i z jemné motoriky, kdy se jim nedaří něco zrealizovat, zejména napsat nebo nakreslit podle jejich představ.“(<http://nadani.zshalkova.cz>).

Opakem jsou děti s tělesně pohybovou inteligencí. „ Jde o schopnost používat tělo k vyjadřování sebe sama, zručnost v manipulaci s předměty. Časté aktivity jedinců tohoto typu inteligence: obliba různých pohybových aktivit (plavání, turistika, cyklistika). Kinesteticky nadaní jsou úspěšní ve sportech, tanci, jsou neustále v pohybu, vrtí se, jsou zruční při manuálních činnostech, dobře napodobují gesta, pohyby“. (Fořtíková 2009 s. 16)

Často je jejich pohybová činnost spojována s hyperaktivitou, která může být součástí ADHD. Tyto děti jsou pak hyperaktivní, nesoustředěné a impulzivní.

Hyperaktivita – „ Nadměrné nutkání k pohybu, k aktivitě, která je neúčelná a nesmyslná. Dítě je svým způsobem bezbranné vůči vedlejším rušivým podnětům, nedokáže puzení k aktivitě ovládat.“ (Renotiérova, Ludíková a kolektiv, 2006 s. 266). Ať už se jedná o nadprůměrné nebo podprůměrně nadané děti v pohybových aktivitách, je vždy důležité zaměřit se ve vzdělávání na celkový potenciál dítěte a rozvíjet všechny jeho složky.

Rizika:

- „nedostatečný respekt k individuálním potřebám dětí (k potřebě pohybu, spánku, odpočinku, látkové výměny, osobního tempa a tepelné pohody, k potřebě soukromí apod.),
- nerespektování rozdílných tělesných a smyslových předpokladů a pohybových možností jednotlivých dětí,
- omezený prostor pro vyjádření a uplatnění představitosti a mimo racionálního poznávání,
- nedostatečná motivace dětí k jejich sebevyjádření a sebeuplatnění“ (www.vuppraha.cz).

2.2.2 Dítě a jeho psychika

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti psychologické je podporovat duševní pohodu, psychickou zdatnost a odolnost dítěte, rozvoj jeho intelektu, řeči a jazyka, poznávacích procesů a funkcí, jeho citů i vůle, stejně tak i jeho sebepojetí a sebenahlížení, jeho kreativity a sebevyjádření, stimulovat osvojování a rozvoj jeho vzdělávacích dovedností a povzbuzovat je v dalším rozvoji, poznávání a učení.“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004). Tato vzdělávací oblast zahrnuje tři podoblasti.

Zkusíme si je představit blíže:

- Jazyk a řeč.
- Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace.
- Sebepojetí, city a vůle.

Jazyk a řeč

„Psychická funkce řeči je od narození až do plného rozvinutí oblastí, která si zaslouží velký obdiv, neboť poskytuje rodičům možnost sledovat, jak z vrozené dispozice a prvních hlasových projevů se vyvine dokonalý nástroj složitých struktur lidského dorozumívání. Od útlého věku mohou rodiče správný a včasný vývoj řeči ovlivnit tím, že vždy a za všech okolností na dítě správně mluví, že se pro ně stávají dobrými mluvními vzory.“ (Třesohlavá, Černá, Kňourková, 1990 s. 33). Nadané dítě „má už v raném věku rozvinuté řečové schopnosti. Přesně a výstižně užívá výrazy ze své velké slovní zásoby. V raném věku také získává schopnost věrně a detailně reprodukovat různé příběhy a události (Martin, Waltmanová – Greenwoodová, 1997 s. 111).

Poznávací schopnosti a funkce, představivost a fantazie, myšlenkové operace

„V raném dětství převládá myšlení situační (myšlení spojeno se situací, kterou právě dítě koná). Dítě ještě nepřemýšlí o tom, co bylo dříve a co později, a jeho myšlení není plánem jednání jako u dospělého. I když jeho slovní zásoba rychle roste a dítě se učí ovládat gramatickou skladbu řeči, zůstává jeho myšlení v raném věku převážně konkrétně názorné. Konkrétnost myšlení mu však nebrání, aby řešilo i poznávací úkoly. Od tří let počínají děti klást otázku „proč“. Svědčí to o tom, že se již v předškolním věku začíná u dětí rozvíjet příčinné myšlení. Dítě ovšem chápe vztahy mezi věcmi podle jejich vnějších znaků a povrchních analogií a přitom se snadno přiklání k vysvětlení, že všechno se děje pro jeho osobní zájmy.“

„Fantazie je v předškolním věku velmi živá a projevuje se především zálibou v pohádkách. Přes pozoruhodné pokroky v poznávání zůstává pro dítě v okolním světě hodně nevysvětlitelného. Vidí následky, ale nezná příčiny nebo mu je dospělí nedovedou přiměřeně vysvětlit. Přirozený sklon k personifikaci je přivádí k tomu, že příčinu takových jevů vidí v působení tajemných bytostí. Proto se v tomto věku mluví o magickém myšlení. Magické myšlení malého dítěte není však ničím nežádoucím: dítě prostě usiluje o úplnost svých představ o světě, a protože nechápe například přírodní síly různé zákonitosti a abstraktní

pojmy, dosazuje si za ně tajemné síce, ale pro ně konkrétní bytosti (dobrá víla, čarodějnice...)" (Teyschl, Brunecký, 1973 s. 161-162).

Nadané dítě je velmi zvědavé. „Chce-li se něco dozvědět je neodbytné. Klade množství otázek, jež mají oproti otázkám stejně starých dětí logičtější povahu a více zkoumají skutečnost. Má rozvinutou pozorovací schopnost, touží se více učit. Má dobrou paměť, v hlavě udrží mimořádné množství informací různého druhu. Má široké a měnící se spektrum zájmů. Nadané dítě se vyznačuje vysokým stupněm intelektových dovedností. Vyznačuje se schopností nacházet a řešit problémy, porozumět složitým pojmům. Je vybaveno schopností vnímat vztahy mezi jevy a schopností zobecňovat a pracovat s abstrakcemi. Přichází s originálními nápady a řešeními. Má rozvinuté kritické myšlení a sebekritické myšlení. (Martin, Waltmanová – Greenwoodová, 1997 s. 111)

Sebepojetí, city a vůle

„Citové projevy, které jsou v raném dětství vybavovány z první signální soustavy, jsou u většiny dětí převážně určovány slovem slyšeným, viděným i psaným. To umožňuje rozvoj vyšších citů, který nastává hlavně až školním věku. Citové zážitky dítěte vytvářejí základnu, která do značné míry určuje budoucí citové vztahy dospělého člověka.“ (Teyschl, Brunecký, 1973 s. 162). „Nejdůležitější při výchově citů je zásada, že dítě nemá city jen prožívat, ale na ně reagovat. Pouhé prožívání citů bez příslušné odezvy a realizace v životě vytváří často jen sentimentální lidi schopné prožívat, ale neschopné jednat.“ (Teyschl, Brunecký, 1973 s. 163).

Rizika:

- „vytváření komunikativních zábran (necitlivé donucování dítěte k hovoru, nerespektování dětského ostychu vedoucí k úzkosti a strachu dítěte)
 - omezený prostor pro vyjádření a uplatnění představitivosti a mimo racionálního poznávání
 - málo příležitosti a prostoru k experimentaci a exploraci a samostatnému řešení konkrétních poznávacích situací
 - nepřiměřené nároky na dítě, časté negativní hodnocení, kdy dítě opakovaně prožívá pocit selhání
 - stresy a napětí, nejistota, nedostatek ochrany a osobního soukromí“
- (www.vuppraha.cz)

2.2.3 Dítě a ten druhý

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v interpersonální oblasti je podporovat utváření vztahů dítěte k jinému dítěti či dospělému, posilovat, kultivovat a obohacovat jejich vzájemnou komunikaci a zajišťovat pohodu těchto vztahů.“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004).

„Vrstevnické vztahy jsou pro vývoj dítěte zásadní, protože interakce s vrstevníky umožňuje kognitivní vývoj, kultivaci sociálních dovedností, vývoj sebepojení a sebeutváření morálních a sociálních hodnot.“ (Hříbková 2009, s. 141).

Nadané děti mohou pociťovat svou odlišnost od vrstevníků, to může vést až k izolaci dítěte, osamocení a nedostatečnosti společenského života (Martin, Waltmanová – Greenwoodová, 1997). Některé děti mohou připadat svým vrstevníkům jako jiné, „divné“, to může v krajních situacích vést až k šikaně.

Šikana

„K šokujícím zjištěním patří to, že kolem 50% intelektově mimořádně nadaných dětí, bylo během své školní docházky různou měrou šikanováno, často s mlčenlivým vědomím školy.“ (Houška, 2007 s. 33) Problém vniku šikany je většinou v tom, že mimořádně nadané děti jsou „jiné.“ Často předčí své spolužáky, jsou uzavřené, mají jiné koníčky a nezapojují se do kolektivu třídy. I takhle málo stačí, aby se nadané dítě stalo „obětním beránkem“ třídního kolektivu. „Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit jedinci, ohrozit nebo zastrašovat jiného žáka, případně skupinu žáků. Je to cílené a obvykle opakované užití násilí jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí druhé osobě, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání.

Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako nápadné přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.“ (Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy č. j. 28 275/2000 – 22 k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení) „Šikana může mít fyzickou i psychickou podobu a projevuje se ve všech skupinách věkových i sociálních. Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech nabýt i rysy organizovaného zločinu“ (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Šikana>).

Agresivní chování může mít tyto podoby:

- Fyzická agrese a používání zbraní - Dítě je vystaveno bití, kopání a jinému agresivnímu chování.
- Slovní agrese a zastrašování zbraní – Agresor se vysmívá oběti. Je jí vyhrožováno zbraněmi, častokrát jsou oběti zastrašovány a zesměšňovány.
- Krádeže, ničení a manipulace s věcmi. Agresor krade oběti věci. Ničí je.
- Násilné a manipulativní příkazy - Oběť je donucována agresí, aby oběti sloužila. Často musí agresorovi odevzdávat peníze, svačiny, cigarety atd.

Rozhodně nechceme tvrdit, že každé mimořádně nadané dítě musí projít útrapami šikany a sociální izolace. Je jen na dítěti a jeho charakteru jak se do kolektivu začlení a jaké postavení v něm bude mít.

„Nadané děti se po psychické stránce rozvíjejí velmi rychle, jsou často výrazně odlišné od ostatních. Hledají si rovnocenné partnerku starších a dospělých. Projevovat se jako nadaný vyžaduje určitou dávku odvahy. Odlišnost ohrožuje sociální zařazení dítěte, zejména jeho přijetí spolužáky a je třeba této skutečnosti věnovat přiměřenou pozornost.“ (Vondráková in Havigerová, Křováková a kol. 2011, s. 18)

Mezi další sociálně – emoční problémy nadaných můžou patřit např.:

- a. **Vztahy s vrstevníky** – většina nadaných dětí dozrává myšlenkově dříve než jejich vrstevníci, proto si nadané děti vyhledávají především společnost starších nebo dospělých. Rádi si určují svá pravidla a očekávají, že je budou ostatní dodržovat. Vyvolávají tak časté konflikty s ostatními.
- b. **Sebekritika a perfekcionismus** – stanovují si často nereálně vysoké cíle, a jestliže jich nedosáhnou, jsou zklamány.
- c. **Multipotencialita** – ve starším školním věku se děti rozhodují, čemu by se chtěli nadále věnovat a na co se budou specializovat. Pro nadané děti není snadné si vybrat jen jeden koníček. Bývají nejistí a úzkostní i při dalším rozhodování. (Krok za krokem s nadaným žákem).

Rizika:

- „nedostatečně psychosociálně „bezpečné“ prostředí, neautentické, s nedostatkem porozumění a tolerance

- autoritativní vedení, direktivní zacházení s dítětem
- nedůstojné jednání, zesměšňování, ponižování“ (www.vuppraha.cz)

2.2.4 Dítě a společnost

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v oblasti sociálně - kulturní je uvést dítě do společnosti ostatních lidí a do pravidel soužití s ostatními, uvést je do světa materiálních i duchovních hodnot, do světa kultury a umění, pomoci dítěti osvojit si potřebné dovednosti, návyky i postoje a umožnit mu aktivně se podílet na utváření společenské pohody ve svém sociálním prostředí.“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004). „Nadané dítě má sklony dávat přednost společnosti starších dětí a dospělých a je přitom schopno s nimi inteligentně konverzovat. Oproti svým vrstevníkům je schopné navazovat a udržovat společenské vztahy na vyšší úrovni.“ (Martin, Waltmanová – Greenwoodová, 1997 s. 111).

Nadané děti odvážně a sebejistě vystupují před publikem, nemají trému ani velké rozpaky. Jsou velice citlivý na nečestné chování dospělých a nesnáší autoritativní chování, autoritu velmi často zpochybňují (Havigerová, Křováková a kol. 2011).

Rizika:

- „zvýhodňování a znevýhodňování některých dětí ve skupině
- ironizování a znevažování úsilí dítěte
- nevšímavost k nevhodné komunikaci a jednání mezi dětmi, přehlížení
- nežádoucího chování některých dětí, schematické řešení konfliktů bez zjišťování příčin jejich vzniku“ (www.vuppraha.cz)

2.2.5 Dítě a svět

„Záměrem vzdělávacího úsilí pedagoga v environmentální oblasti je založit u dítěte elementární povědomí o okolním světě a jeho dění, o vlivu člověka na životní prostředí – počínaje nejbližším okolím a konče globálními problémy celosvětového dosahu – a vytvořit elementární základy pro otevřený a odpovědný postoj dítěte (člověka) k životnímu prostředí.“ (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání 2004).

Nadané děti jsou neobyčejně zvědavé. Mají neustálou potřebu porozumět tomu, jak věci fungují, jak pracují. Neustále se dotazují, mají potřebu objasňování, kterou je nutno nejen tolerovat, ale reagovat na ni. Otázky typu:

- Jak vznikl svět?
- Proč lidé myslí?
- Proč umírají?

ukazují také na pokročilou úroveň myšlení. (Portešová in nadanedeti.cz).

Rizika:

- nedostatečné a nepřiměřené informace, nedostatečné, nepravdivé nebo žádné odpovědi na otázky dětí. (www.vuppraha.cz)

V téhle části jsme si ukázali některé rozdíly ve vzdělávacích oblastech. Je nutné při výuce a vzdělání přihlížet k tomu, že nadaný žák má jiné potřeby a zvláštnosti. Není proto možné k nadaným žákům přistupovat stejně jako k ostatním. Někde je nadaný žák napřed a jinde potřebuje naopak více času, prostoru a pomoci. „Obraz nadaných dětí v předškolním věku je velmi rozmanitý a pestrý. Akcelerovaný vývoj v některých oblastech mohou doprovázet také různé vývojové zvláštnosti. Setkáváme se s vývojovými nevyrovnanostmi – tj. s disproporcí mezi vývojem jednotlivých složek osobnosti“. (Havigerová, Křováková a kol. 2011, s. 15). Nutné je také přihlížet na rizika, která mohou nastat v procesu vzdělání. Jak tedy přistupovat k nadaným dětem v jejich edukačním procesu? V další kapitole si představíme několik variant jak zefektivnit výuku nadaného žáka.

2.3 Přístupy ke vzdělávání nadaných dětí

Mnoho nadaných dětí, zejména chlapců, je „výhovným oříškem“ pro své rodiče i pedagogy. U nadaných dětí jsou pozorovány známky dyslexie, specifické poruchy učení nebo hyperaktivita. O to problematičtější vzdělávání těchto dětí je. V rámci vzdělávání nadaných dětí je proto vhodné zaměřit se i na citovou stránku dítěte. Pro tyto děti je velice důležité aby nebyly vylučovány a segregovány od ostatních dětí, důležité je naopak zařadit tyto děti do běžného kolektivu. Děti jsou velice citlivé a vnímavé v tomto věku k posměškům a urážkám jiných dětí. „Dětské sebehodnocení je vzhledem k citové a rozumové nezralosti dětí předškolního věku zprostředkováno názorem jiných osob“ (Vágnerová 1999, str. 122).

Vzdělávání může probíhat několika způsoby:

- **Vzdělávání v rámci běžné třídy.** Zde je nutné, aby byla třída vedena odborným pedagogem. Vzdelávání by mělo probíhat formou integrace. Pedagog musí být seznámen s individuálním vzdělávacím plánem dítěte a učivo by mělo být doplňováno a rozšiřováno pro nadané dítě.

- **Vzdělávání skupiny několika nadaných dětí v rámci jedné třídy.** „Při realizování tohoto modelu se spojí rozumově nadané děti z jednoho ročníku do jedné skupiny a jsou integrovány, do jedné běžné třídy. Tato skupina se tak učí jako celek podle individuálního programu v rámci běžné třídy“. Výhodou je, že nadané děti se mohou socializovat do skupiny dětí v běžné třídě. Nevýhodou je, že běžné okolí tyto děti může vnímat negativně a vyloučit je z kolektivu.

- **Nadané děti mohou být také vzdělávány v běžné třídě, jejichž výuku v určitých oblastech organizuje speciální učitel.** Učitel zde dochází jen na určité hodiny, dítě ale zůstává ve známém prostředí.

- **Nadané děti, také mohou na část dne odcházet do jiné třídy.** Zde je výuka spojena pro všechny nadané děti. Děti odcházejí na část dne, kde jsou vzdělávány odborným pedagogem a na další výuku se opět vrací do své kmenové třídy.

- **Speciální třídy pro nadané žáky v běžné škole.** Zde jsou zařazeny děti, které jsou odborně diagnostikovány jako nadané děti. Vyučuje zde speciální pedagog, který má kvalifikaci a vzdělání na práci s nadanými dětmi. Osnovy jsou nastaveny pro tyto děti a k dispozici mají speciální učebnice a materiály. (Portešová in www.nadanedeti.cz).

Hříbková považuje za základní pouze dvě varianty vzdělávání nadaných, mezi ně řadí:

- **Akcelerační varianta:** (urychlující varianta) tato varianta umožňuje takové změny ve vzdělávacím obsahu, kdy je ovlivněna především délka studia nadaného žáka a obvykle je zkrácena školní docházka dítěte. Tato varianta se uplatňuje především u intelektově nadaných žáků. Nevýhodou téhle metody je separace nadaných od ostatní populace. Poukazuje se na problémy v emoční a sociální nezralosti a na potíže v následné socializaci. Proto je nejvhodnější tuto variantu aplikovat jen na určité předměty.

- **Enrichment varianta:** (obohacující varianta) Cílem této varianty není urychlení studia, ale obohacení a rozšíření obsahu učiva. Žák tedy postupuje v učivu rychleji a jeho obsah je koncipován tak, aby žák učivo probral podrobněji a hlouběji. Tato varianta vzdělávání probíhá většinou v kmenové třídě, žák není nucen docházet na předměty do vyšších ročníků. Jedná se tedy o integrační variantu. (Hříbková 2009)

Velké nároky jsou kladeny i na pedagoga, který nadané děti vzdělává. Měl by přistupovat k dětem individuálně a dodržovat následující pravidla:

- „Dávat dítěti najevo, že jeho nadání je žádoucí a podporovat jeho kompetence. Chování učitele vůči nadanému dítěti se stává vzorem pro ostatní děti.
- Nechat dítěti volný prostor, nenutit ho do hry, respektovat jeho zájmy a vést ho k jejich prohlubování.
- V rámci rozvoje nadání nabízet dítěti speciální rozšiřující úkoly, které by ho zaměstnaly a prohloubily jeho znalosti, schopnosti a dovednosti.
- Neopomíjet rozvoj emočně sociální stránky dítěte. Pokud projeví zájem, mělo by se podporovat jeho zapojování se do běžných dětských her a pohybových aktivit. Tyto činnosti mohou dítěti napomoci rozvíjet ty složky osobnosti, které jsou na nižší vývojové úrovni než intelektové nadání.“ (www.dght.de in Havigerová, Křováková a kol. 2011, s. 16)

Každý pedagog, který vzdělává nadané děti, musí rozvíjet nadání žáků, děti podporovat v jejich kreativitě a samostatnosti, ale hlavně je potřeba zamezit potížím, které mohou výuka nadaného dítěte znesnadnit.

Mezi nejčastější potíže nadaných dětí patří:

➤ **Grafomotorika**

„Mezi typické projevy nadaných dětí patří brzký začátek mluvení, čtení a s tím spojeného psaní. Tyto děti si ve velmi časném věku odvozují písmena na základě čteného textu, zkouší je psát, nebo zprvu spíše kopírovat. Jejich celkový písemný (resp. grafomotorický) projev však zaostává za projevem verbálním. To může být způsobeno nepravidelným vývojem, ale zejména skutečností, že jemná motorika, senzomotorické schopnosti a koordinace oko – ruka jsou ovlivněny dozráváním centrální nervové soustavy, které se uskutečňuje kolem šestého roku života. Jemná motorika se vyvíjí dokonce až do dvanáctého roku života.

To, že některé nadané děti píšou již v předškolním věku (nebo se o to pokoušejí), v praxi často způsobuje potíže po nástupu do školy. Jde zejména o nesprávné držení psací potřeby. Děti, rodiče i vyučující musejí vynaložit mnoho energie na odnaučení zafixovanému způsobu držení. U některých dětí se to nemusí podařit vůbec.

Od útlého věku dítěte je proto důležité dbát na správné držení psacích potřeb a uvolňování ruky speciálními cviky.“ (www.nadani.zshalkova.cz). Mezi uvolňovací cviky je dobré zařazovat psaní na velký formát papíru, psaní do písku nebo vody. Pohyb směřovat do ramenního a loketního kloubu. Pro děti s grafomotorickými problémy je vhodné procvičovat uvolňování ruky na interaktivní tabuli, je pro děti zajímavé a mají velký prostor k psaní.

➤ **Problémové projevy ve výuce**

a. Perfekcionismus

Nadaní žáci mají tendenci usilovat o bezchybnost a jsou velmi citliví. Jejich školní výkony mohou být výborné, pokud však nepřekročí hranici, kterou si vnitřně (i když částečně i srovnáváním s ostatními) stanovili, pocítují nespokojenost a jejich reakce mohou být neadekvátní – sebeobviňování, výbuchy zlosti, křičení apod.“ (www.nadani.zshalkova.cz) Proto není vhodné zařazovat mezi nadané děti formu soutěží a stanovovat dětem nereálné cíle. Je nutné zvážit, zda zadaný úkol dokáže dítě zvládnout a zbytečně je nepřetěžovat. Je vhodné volit snazší úkoly ale zařadit jich více.

b. Tzv. „denní snění“

„Pokud se žákům zdá učivo příliš snadné, nebo je nezaujme, vypouští dění kolem sebe a působí apaticky. Je to často způsobeno neadekvátní motivací a nedostatečným zapojením do výuky.“(www.nadani.zshalkova.cz) Hranice mezi přetížením, perfekcionismem a denním sněním je velice tenká. Někdy i snadný úkol je pro nadané dítě problém, nedokáže jej pochopit, hledá na něj složitá řešení, apod., jindy zase snadné učivo, dítě nezaujme a dítě se snadno dostane do tzv. „denního snění“. Je proto na učiteli jak k učivu a žáku přistoupí. Žák a učitel musí být v těsné spolupráci a učitel se musí nadanému žáku kvalitně a dostatečně věnovat.

c. Sociální kontakty

„Pokud se zaměříme na sociální oblast, většina problémů vyvstává ve vztahu s vrstevníky, protože nadané děti vyhledávají ke komunikaci raději starší nebo dospělé jedince a jejich

spolužáci je následně mohou odmítat a vyčleňovat z kolektivu. Vyplývá to z charakteristiky nadaných dětí – jejich intelektové zájmy jsou jiné než zájmy spolužáků ve škole, což často způsobuje konflikty. Nadané děti můžeme z pohledu chování v kolektivu rozdělit do dvou protichůdných skupin – buď vystupují jako silné osobnosti, které by rády všechno vedly a organizovaly, nebo naopak jako velmi introvertní jedinci, neochotní spolupracovat, či cokoliv s ostatními sdílet.“ (www.nadani.zshalkova.cz/index.php).

Jak už jsme si v předešlých kapitolách uvedli, většina nadaných dětí má problém v sociální oblasti. Buď jsou vrstevníky naprosto odmítání, nebo naopak jsou vůdčí osobnost kolektivu. V případě odmítání je problém větší. Děti jsou frustrované, uzavřené a ostýchavé. Je nutné děti jakýmkoliv způsobem socializovat. Jestli-že nedokážou navázat sociální kontakt s vrstevníky, je možným způsobem sociální interakce kolektiv dětí v zájmových kroužcích a skupinách pro nadané děti. Tady mají děti společné téma a vrstevníci jsou jim „intelektově bližší“.

d. Hyperaktivita

„Hyperaktivita se může projevat v oblasti motorické (rytmické pohyby, neklidné sezení, manipulace s předměty apod.), verbální (vykřikování, skákání do řeči) a velice často v kombinaci obou zmíněných oblastí. Může souviset s poruchou pozornosti (ADHD), ale často vzniká i při nedostatečně podnětném způsobu výuky, který způsobí, že se dítě nudí. Dítě se projevuje většinou velmi hlučně, vykřikuje, vyrušuje ostatní při práci, má neustálé dotazy, poznámky apod. V dětské populaci je odhadován 3 – 10% výskyt hyperaktivity, u chlapců je mnohem častější než u děvčat. Ve skupině nadaných dětí je uváděn dokonce 9,5% výskyt této poruchy.“(www.nadani.zshalkova.cz/index.php)

O oblasti hyperaktivity jsme si psali už výše, proto jí budeme věnovat pouze krátkou část. U dětí s hyperaktivitou je nutné pracovat v kratších časových úsecích s častými přestávkami. Volnou práci je dobré zaplnit nějakou lehkou hravou činností. Hyperaktivní děti mají neustálou potřebu pohybu, je proto vhodné do přestávek zařazovat i pohybové aktivity. Kvůli neustálému pohybu jsou hyperaktivní děti lehko unavitelné a neudrží delší čas pozornost. Je vhodné je snížit počet dětí ve třídě.

➤ Dvakrát výjimeční („twice exceptional“) nadaní

„Do této specifické skupiny se řadí děti, které jsou nadané, ale zároveň jsou omezované určitou poruchou, handicapem nebo nemocí různého stupně i intenzity.

Jako „dvakrát výjimečné“ děti mohou být označovani například:

- nadaní s poruchami sluchu a zraku;
- nadaní s fyzickým handicapem;
- nadaní s mentální retardací;
- nadaní se specifickými poruchami učení;
- nadaní, u nichž je identifikována podvýkonost
- nadaní s ADD/ADHD;
- nadaní se sdruženými poruchami.“(www.nadani.zshalkova.cz/index.php)

Představíme si podrobněji jen pár z nich:

1. Nadaní se specifickými poruchami učení

Mezi specifické poruchy učení řadíme například:

- Dyslexie - porucha čtení
- Dysgrafie – porucha psaní
- Dyskalkulie – porucha matematických schopností
- Dyspraxie – porucha jemné a hrubé motoriky.

2. Nadaní s ADD/ADHD

ADD – porucha pozornosti, ADHD porucha pozornosti spojená s hyperaktivitou se řadí mezi specifické poruchy chování a pozornosti. Mezi nejčastější příznaky řadíme:

- Hyperaktivita
- Impulzivita
- Nesoustředěnost

Matějček (in Renotiérová, Ludíková a kol. 2006 s. 267) uvádí řadu zásad při nápravě:

- „V celém prostředí dítěte je třeba vytvářet ovzduší spolupráce. Dítě má poznat, že je mají všichni rádi a jsou ochotni mu pomoci.“
- Rodiče mají být trpěliví, s vědomím, že poruchu lze zvládnout, je dobré pochválit i za snahu o dobrý výkon, nepřipustit časté opakování nezdarů.
- Je třeba respektovat, že dětem vyhovuje krátkodobá práce v intervalech 10 až 15 minut. Následující přestávkou zabráníme únavě a neschopnosti koncentrace.
- Pohyb, volná hra, znamená odpočinek nervového systému, proto dítě nenutíme ke klidu, netrestáme za nadměrnou pohyblivost.

- Zájem podněcuje a udržuje pozornost, donucení a tresty nemají pozitivní význam.
- Snažíme se zabraňovat vzniku pocitu méněcennosti. Pokud dítě přes veškerou snahu nemůže dosáhnout toho, co jiné děti, snažíme se pro ně najít uplatnění v jiných činnostech.

U dětí které trpí některou z poruch je potřeba upravit obsah učiva, popřípadě pomoc ve výuce. Ke zvládnutí učiva je někdy zapotřebí kompenzačních pomůcek, které mohou překonat obtíže ve vzdělávacím procesu. Některé děti mohou být vyučovány podle individuálního vzdělávacího plánu, který jim upraví a usnadní výuku. Děti s poruchami učení jsou většinou integrovány do běžné třídy a není potřeba je umisťovat do speciálních tříd.

Tyto děti s dostatečnou pomocí, kompenzačními pomůckami běžně zvládají učivo své kmenové třídy. Nadané děti s ADHD mohou být taktéž integrované do běžné třídy, ve vážnějších případech je ale potřeba speciální pomoci nebo vypracování individuálního vzdělávacího plánu. Ten je zakotven ve vyhlášce č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

2.4 Individuální vzdělávací plán

§ 13

Individuální vzdělávací plán

- „Vzdělávání mimořádně nadaných žáků se může uskutečňovat podle individuálního vzdělávacího plánu, který vychází ze školního vzdělávacího programu příslušné školy, závěrů psychologického vyšetření a vyjádření zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka. Je závazným dokumentem pro zajištění vzdělávacích potřeb mimořádně nadaného žáka.
- Individuální vzdělávací plán je součástí dokumentace žáka.
- Individuální vzdělávací plán obsahuje:
 - a. závěry psychologických vyšetření, která blíže popisují oblast, typ a rozsah nadání a vzdělávací potřeby mimořádně nadaného žáka, případně vyjádření registrujícího praktického lékaře pro děti a dorost,
 - b. údaje o způsobu poskytování individuální pedagogické nebo psychologické péče mimořádně nadanému žákovi,

- c. vzdělávací model pro mimořádně nadaného žáka, časové a obsahové rozvržení učiva, volbu pedagogických postupů, způsob zadávání a plnění úkolů, způsob hodnocení, úpravu zkoušek,
 - d. seznam doporučených učebních pomůcek, učebnic a materiálů,
 - e. určení pedagogického pracovníka školského poradenského zařízení, se kterým bude škola spolupracovat při zajišťování péče o mimořádně nadaného žáka,
 - f. personální zajištění úprav a průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka,
 - g. určení pedagogického pracovníka školy pro sledování průběhu vzdělávání mimořádně nadaného žáka a pro zajištění spolupráce se školským poradenským zařízením,
 - h. předpokládanou potřebu navýšení finančních prostředků nad rámec prostředků státního rozpočtu poskytovaných podle zvláštního právního předpisu.
- Individuální vzdělávací plán je vypracován po nástupu mimořádně nadaného žáka do školy, nejpozději však do 3 měsíců po zjištění jeho mimořádného nadání. Individuální vzdělávací plán může být doplňován a upravován v průběhu školního roku.
 - Za zpracování individuálního vzdělávacího plánu odpovídá ředitel školy. Individuální vzdělávací plán se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka nebo zletilým žákem.
 - Ředitel školy seznámí s individuálním vzdělávacím plánem zákonného zástupce žáka nebo zletilého žáka, který tuto skutečnost potvrdí svým podpisem.
 - Určený pedagogický pracovník školy sleduje průběh vzdělávání mimořádně nadaného žáka a poskytuje společně se školským poradenským zařízením podporu žákovi i jeho zákonným zástupcům.“ (Rámcový vzdělávací plán 2004)

Individuální vzdělávací plán je určitou formou pomoci. Třídní učitel zde navrhuje úpravy ve vzdělávacím obsahu, obohacení učiva, podrobněji rozpracované studijní materiály apod.

2.5 Interaktivní pomůcky - hry

Jako další varianta pro nadané děti mohou být tzv. interaktivní pomůcky. Mezi nejčastější patří interaktivní tabule. „Interaktivní tabule jsou novinkou jednadvacátého století a patří mezi

nejoblíbenější školní vybavení. Interaktivní tabule jsou realizací nápadu za pomoci nejnovějších technologií. Interaktivní tabule mají v oblibě jak žáci nižších ročníků, tak studenti vyšších škol. Je jen otázkou času kdy interaktivní tabule nahradí ty klasické křídové a magnetické. Interaktivní tabule napomáhají k lepšímu pochopení látky nebo problému a tím i k lepším studijním výsledkům. Interaktivní výuka také rozšiřuje možnosti zapojení vlastní kreativity a udržuje posluchače aktivní po celou dobu vyučování.“(www.interaktivni-skolni-tabule.cz).

Práce na interaktivní tabuli je pro děti zajímavá a hravá. Formou hry se zde děti vzdělávají a pracují. Pedagog zde tvoří prezentace, tématicky shodné s probíranou látkou. Interaktivní tabule má široké spektrum uplatnění. Děti zde mohou psát, malovat, hrát si, řešit rébusy, řešit úlohy, i prohlížet obrázky. Tabule děti zaujme a nenásilnou formou je vzdělává. Jako další pomůcky pro nadané děti jsou vhodné deskové hry, logické hry, rébusy, hádanky, matematické hry, atd.

Uvedeme si pár her vhodných k zařazení do výuky nadaných dětí.

➤ Scrabble a Kris kros

„Hry pro 2-4 hráče. Hráč musí využít co nejlépe svých 7/8 náhodně vytažených písmen k tvorbě slov na herním plánu. Slova musí navazovat na ta dříve umístěna jako v křížovce. Za každé uplatněné písmeno získá hráč počet bodů přiměřený četnosti výskytu písmene v češtině. Některá políčka na plánu jsou navíc bodově zvýhodněna. Vyhrává hráč s nejvyšším počtem bodů.“ (Fořtíková 2009, s. 51)

➤ Activity junior

„Interaktivní společenská hra plná zábavy, která rozšiřuje slovní zásobu a fantazii. Jednotlivé týmy se pokoušejí uhodnout šikovnou pantomimou, popisem nebo kreslením pojmy znázorněné na kartách a postoupit tak po dráze hry. Vyhrává tým, který se nejdříve dostane na cílové políčko.“ (www.svet-her.cz/spolecenske-hry/aktivity-junior/)

➤ **Digit**

„Hra pro 2-8 hráčů. Hra obsahuje 5 „sirek“ (modrých tyčinek) a sadu karet, na kterých jsou různé pozice těchto sirek. Úkolem hráče je vždy přemístěním jedné sirky získat některý tvar, který mají zobrazený na své kartičce.“ (Fořtíková 2009, s. 55)

➤ **Česko**

„Ve hře najdete 600 otázek rozdělených do šesti tématických okruhů: dějiny, kultura, příroda/věda/technika, zeměpis, sport a všeobecné znalosti. I v cestovní variantě hry odpovídáte na otázky. Po té, co se vám podaří proškrtnout 5 polí, která náleží pěti tematickým okruhům na jedné straně pyramidy, musíte jako první správně zodpovědět závěrečnou otázku. Když se vám to podaří, stáváte se vítězem hry.“(www.svet-her.cz/společenské-hry/cesko-otazky-a-odpovedi-junior/)

➤ **Safari**

„ Hra pro 2-4 hráče. Snažíte se sesbírat set zvířátek (žirafy, slony, opice). Hráči hází kostkou a pohybují se po plánu. Pokud hodí číslo a dojdou na políčko se zvířátkem, které ještě nemají, získají ho. Pokud už hráč toto zvířátko má, nedostane nic. Pokud hráč hodí symbol vody musí naopak jedno zvířátko odevzdat. Poslední symbol na kostce říká, že hráč si smí vzít jakékoliv zvířátko a dokonce ho může vzít soupeři. Někdy jsou zvířátka ukrytá pod křovím, v tom případě hráči hádají, které se pod ním skrývá. Jedná se o zajímavou hru rozvíjející paměť, méně náročnou než pexeso.“ (Fořtíková 2009, s. 58)

V předškolních zařízeních se setkáte spoustou kroužků. Stále častěji se pro nadané děti zakládají kroužky deskových her, kroužky rébusů, apod. Nabídka je velice zajímavá a pestrá. Děti si mohou vybrat, co je nejvíce zaujme. Formou hry si zde cvičí, paměť, logické myšlení, a rozšiřují si slovní zásobu.

U předškolních dětí je nejrozšířenější formou učení hra. Je to pro děti nejpřirozenější způsob jak získat tolik potřebné informace, které děti budou uplatňovat ve svém životě.

2.6 Cestička k úspěchu

Pro podporu vzdělávání nadaných dětí vznikl projekt „Cestička k úspěchu“. „Cílem projektu je obohacení nabídky vzdělávacích příležitostí a posílení spolupráce mezi institucemi odpovědnými za školní vzdělávání a školami v různých regionech Evropy, navázání vztahů

mezi partnerskými institucemi a získávání profesních zkušeností v odborné pedagogické praxi při výchově a vzdělávání mimořádně nadaných dětí.

Návrh projektu předložilo město Šumperk ve spolupráci s partnerským slovenským městem Prievidza. Dalšími partnery na české straně jsou Mateřská škola Veselá školka Šumperk, pedagogicko-psychologická poradna Olomouckého kraje, pracoviště Šumperk. Slovenskými partnery jsou město Prievidza, Mateřská škola, Ul. V. Clementisa a Centrum pedagogicko-psychologického poradenství a prevence, Prievidza.“

(<http://www.veseleskolky.cz/nadanedeti>)

Součástí projektu budou výměnné pracovní návštěvy, tvorba informačních a odborných metodických materiálů, ukázky práce s nadanými dětmi a mezinárodní konference k problematice mimořádně nadaných dětí v Šumperku. Přínosem pro zúčastněné instituce bude poznání vzdělávacího procesu a kultury hostitelské země a získání praktických zkušeností a profesních dovedností s výukou a mentalitou skupiny nadaných dětí.

Na projektu budou odborně participovat experti a konzultanti z Centra nadání Praha, Mensy, Společnosti pro talent a nadání (ECHA), PdF UP Olomouc a Krajského úřadu Olomouckého kraje. Výstupem tohoto projektu je otevření třídy pro mimořádně nadané děti v MŠ Veselá školka na Prievidzské ulici v Šumperku. Třída je otevřena od září roku 2011. Ve třídě je 28 dětí věkově smíšených, z toho je 10 dětí mimořádně nadaných. Pedagogický sbor je navýšen o jednoho pedagoga, který pomáhá ve třídě. Každé mimořádně nadané dítě, má vypracovaný svůj individuálně vzdělávací program, podle kterého je vzděláváno.

Mimořádně nadané děti odchází na řízené činnosti mimo třídu, kde jsou vzdělávány podle svých schopností a možností. Zbytek dne jsou integrovány do běžné třídy. Protože třída pro mimořádně nadané děti je zřízena teprve chvíli, nemůžeme zatím ještě dělat žádné závěry. Snad bude pro město Šumperk velkým přínosem a v budoucnu se pro mimořádně nadané děti otevřou i další možnosti vzdělávání.

2.7 Mimoškolní aktivity u nadaných dětí

Mimoškolní aktivity pro nadané děti jsou velice pestré, spousta zařízení nabízí širokou nabídku programů. Aktivity se realizují většinou po skončení školy, nebo v sobotu, neděli a během letních prázdnin. „Jde o zájmové kroužky, které se soustřeďují na nejen na rozvoj

intelektového nadání, ale podporovány a rozvíjeny jsou i psychosociální kompetence a praktické dovednosti dětí.

Tyto aktivity nejsou primárně vytvořené na základě výběru nadaných žáků, ale spíše podle zájmů rodičů. Do takových kroužků chodí nadané, průměrné i méně nadané děti.“ (Laznibatová in Havigerová, Křováčková a kol, 2011 s. 28).

Mezi nejznámější instituce, které pořádají mimoškolní aktivity, patří:

➤ Mensa.

„Mensa je mezinárodní společenská organizace založená roku 1946 v Oxfordu. Je to nevýdělečné apolitické sdružení nadprůměrně inteligentních lidí bez rozdílu rasy a vyznání. Základ organizace tvoří nadnárodní Mensa International. Pod jejím dozorem pak vznikají a působí jednotlivé národní pobočky. Jednou z nich je i Mensa České republiky, která vznikla po rozpadu federace z Mensy Československo. Ta byla založena v roce 1989, přičemž na Ministerstvu vnitra byla zaregistrována v roce 1991 jako občanské sdružení.“ (www.mensa.cz/mensa). Mensa pořádá v rámci své působnosti spoustu mimoškolních aktivit pro nadané děti. Pořádají se kluby, setkání, srazy hráčů stolních her, a každoročně jsou pořádány i letní tábory pro nadané děti. Dětská mensa pořádá i akce pro školy, kde spoluprotváří spolu s pedagogem vzdělávací nabídku, pracovní listy, hlavolamy a bonusové materiály pro děti. Také se angažuje ve zkvalitnění vzdělání pedagogů.

➤ Národní institutu dětí a mládeže.

„Zaměřuje se na problematiku zájmového vzdělávání a činnost školských zařízení v této oblasti, zajišťuje metodickou a organizační podporu práce s dětmi a mládeží a další vzdělávání pedagogických pracovníků. NIDM nabízí své služby především pracovníkům středisek volného času, školním klubům a družinám, nestátním neziskovým organizacím, krajským úřadům MŠMT a zahraničním partnerům. NIDM kromě toho organizuje celou řadu soutěží pro žáky ZŠ a studenty SŠ - oborové olympiády (chemickou, jazykové, dějepisnou apod.), Evropa ve škole, Daniel, středoškolská odborná činnost - a komplexní podporu nadaných dětí a mládeže.“ (www.nimd.cz/o-nimd).

➤ Asociace Debrujářů ČR.

„Cílem je umožnit dětem a mladým lidem využívat volný čas k rozvíjení schopností a znalostí v oblasti vědy, techniky a ekologie Při činnosti respektovat a využívat dětskou

představitivost a hravost. Při činnosti využívat zejména zábavné pokusy s jednoduchými pomůckami z různých oblastí vědy, techniky a ekologie, které směřují k nenucenému pochopení různých jevů a zákonitostí, objevování vědy a utvářejí nové cesty k poznání a tvořivosti. Nabídkou aktivního využití volného času pomáhat v boji proti kriminalitě, nežádoucím druhům závislostí a dalším sociálně patogenním jevům působícím na děti a mládež. Navazovat mezinárodní kontakty a spolupracovat s partnerskými organizacemi a organizacemi podobného zaměření v ČR i v zahraničí.“ (www.dabrujar.cz)

Nabídka mimoškolních aktivit je daleko rozsáhlejší, my si vybrali jen několik z nich. Cílem bylo ukázat, že s koncem školy nabídka vzdělávání pro nadané děti nekončí. Nadané děti tak mohou dostatečně využívat a rozšiřovat svůj potenciál. Existuje i spousta soutěží, která se věnuje nadaným dětem, mezi nejznámější patří soutěž Zlatý oříšek. Představíme si tuhle soutěž, protože tahle soutěž jako jediná není o nejlepších výsledcích, nejvyšším skóre, nebo nejrychlejším čase, je to jen o šikovnosti a radosti z věcí, které tyhle děti baví. Představíme si i pár nominovaných, abychom viděli jak široké spektrum možností tahle soutěž má.



Zlatý oříšek je soutěž zaměřená na šikovné, bystré a nadané děti ve věku 6 -14 let. Vítězem soutěže se může stát dívka nebo chlapec, kteří dokážou něco mimořádného. Je jedno v jakémkoliv oboru, může to být balet, hudba, matematika, výtvarné práce apod. Cílem je ukázat, že i u nás je spousta mimořádných dětí, které si zaslouží ocenění. „Dítě nemusí mít samé jedničky, může však být šikovné, může mít nápad na nějaký projekt, který někomu, nebo něčemu pomůže.

Jsou děti, které by jinak vůbec oceněny být nemohly, přestože si to zaslouží, prostě proto, že pro jejich činnost žádná soutěž neexistuje.“ (www.zlaty-orisek.cz). Do soutěže děti většinu přihlašují, rodiče, prarodiče, učitelé, ale dítě se může do soutěže přihlásit i samo. Z přihlášek, které přijdou, vybere porota 30 kandidátů z celé ČR. Tyto děti pak navštíví zástupci soutěže, kteří pořídí fotografie a vizitku každého nominovaného. Odborná komise, poté rozdělí svých deset hlasů, a udělí vždy po jednom hlase mezi nominovanými. Soutěž vyhrává 10 dětí

s nejvyšším počtem hlasů. Od roku 2007 nově vznikla nová část soutěže Zlatý oříšek dětských diváků ČT. Princip soutěže spočívá v hlasování diváků, kteří na základě odvysílaných medailonků mohou hlasovat pro svého favorita. Mohou si jej vybírat každou neděli v pořadu Hřiště, který se vysílá na 1. programu. (www.zlaty-orisek.cz)

„Vznik této soutěže byl nápadem Dr. Dagmar Kotmelové, která dlouhá léta vytvářela pořady pro děti a mládež v ČT. S jejím jménem jsou spojeny pořady Studio kamarád, Vega a Magion. Byla s dětmi ve stálém kontaktu a trápilo ji, že na rozdíl od světa dospělých, se v tom dětském světě neudělují ceny a medaile... přitom úsilí a práce dětí jsou stejné, ne-li větší. Tyto myšlenky, ji inspirovaly k vytvoření projektu Zlatý oříšek. A tak v roce 1998 se uskutečnil první ročník této soutěže. Bohužel, Dr. Kotmelová podlehla těžké nemoci, ale její syn Jiří Kotmel převzal organizaci soutěže a podařilo se mu tuto tradici nejen udržet, ale ještě rozšířit a získat ke spolupráci sponzory i média. V letošním roce bude vyhlášen již 12. ročník této prestižní soutěže.“ (www.zlaty-orisek.cz)

Preambule

- „Projekt „Zlatý oříšek“ je realizován ve spolupráci s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Ministerstvem kultury.
- Projekt má mediální podporu České televize, Českého rozhlasu a dalších mediálních partnerů.
- Slavnostní vyhlášení vítězů a jejich prezentace se děje prostřednictvím České televize, Českého rozhlasu, tisku a webových stránek www.zlaty-orisek.cz.
- Soutěž se vyhlašuje každoročně, organizuje ji agentura Futura, Křížíkova 35, 186 00 Praha 8 Hlavním organizátorem je Jiří Kotmel, ředitel a majitel agentury Futura.
- V rámci soutěže Zlatý oříšek se uděluje 10 hlavních cen.“ (www.zlaty-orisek.cz)

Děti a kolektivy, jež zvítězí, získají sošku ptáčka se zlatým oříškem v zobáčku od brněnského výtvarníka Jaroslava Homoly, ale i možnost ukázat ostatním, co umějí, a zviditelnit se v médiích. S řadou soutěžících se nyní setkáváme jako s vrcholovými sportovci, umělci, ale i vedoucími pracovníky v nejrůznějších oblastech našeho života. Zlatý oříšek je jakousi mozaikou životních příběhů, které by mohly být pozitivním vzorem nejen mladým generacím, ale i nám dospělým. Každý ročník je jedinečný a liší se od těch ostatních. Zatímco dříve převládala hra na hudební nástroje, především klavír, letos se nám objevila řada talentů např. v bojových sportech.

Ovšem přicházejí na program stále nové obory, takže samozřejmě získat odborné spolupracovníky, kteří mohou jednotlivé obory objektivně hodnotit, je náročné. Letos je to 65 oborů, např. i závody na motorových člunech. (Jiri Kotmel in www.halonoviny.cz)



Obr. 5 - Cena Zlatý oříšek od výtvarníka Jaroslava Homoly

Podívejme se na pár nominovaných:

➤ **Filip Salač**



Obr. 6 - Filip Salač, vítěz 2009

Soutěže Zlatý oříšek, se zúčastnil Filip ve svých 6 letech. To už měl několik vítězství na vysoce ceněných soutěžích. Jako závodník na Minibiku získal například 7 místo na mistrovství Evropy. Velkým úspěchem je i to, že byl Filip přijat do slavné španělské školy B. Aspara, která připravuje jezdce na mistrovství světa. Filip se už od mateřské školy musí učit anglický jazyk, protože většina závodů, kterých se účastní, se koná v zahraničí.

Se svým starším bratrem absolvuje 3x týdně jízdy, lyže a ještě další doplňující sporty, mají také svého kondičního trenéra.

Školu zvládá Filip dobře, ale časem bude asi potřeba zažádat o individuální vzdělávání, kvůli zameškaným hodinám na závodech. Závody na minibiku jsou jeho velkým koníčkem a doufá, že brzo získá tituly za první místa (učitelské noviny 2010).

➤ **Johana Šteindlerová**



Obr. 7 - Johana Šteinerová, vítěz 2009

„Hraje závodně golf. Od roku 2005 vyhrála desítky turnajů v Čechách, stovky medailí a pohárů. V roce 2005 byla objevem roku. V roce 2009 obsadila 1. místo v žebříčku České golfové federace v kategorii mladší žákyně, 39. místo v amatérském žebříčku žen a získala nominaci na americkou i evropskou tour. Hraje také na klavír - získala 1. místo ve slovenské klavírní soutěži a 3. místo v mezinárodní soutěži Amadeus v Brně.“
(www.wp.wpublisher.cz/malenoviny.index.php)

➤ **David Novotný**



Obr. 8 - David Novotný, vítěz 2007

„Od 6 let se zabývá elektrotechnikou, laboruje s vysokonapěťovými generátory, především s Teslovými transformátory, vysílači, rentgenovým zářením, přenášením energie bez drátu a magnetickými jevy. Programuje jednočipové procesory a programuje v HTML. V soutěži České hlavičky se umístil na 12. místě s projektem Tesla coil.“ (www.zlaty-orisek.cz)

➤ **Denis Kurčik**

Denis se věnuje kouzlení, obor manipulace. Začal po vzoru svého dědečka, který byl vyhlášený artista a iluzionista. Jeho nejnovější trik je kouzelní nohama, kdy si přendává kruhy a ty vzájemně spojuje a rozpojuje. Rád by zkusil kouzlení i ve světě, bohužel na to nejsou peníze. Jako jediné dítě v ČR předvádí manipulaci se žetony. Jako klíč ke svému úspěchu považuje to, že dobrý kouzelník své triky nikdy neprozradí. (časopis 7, 2007)



Obr. 9 - Denis Kurčik, vítěz 2006

➤ Lenka Sagulová



Obr. 10 - Lenka Sagulová, vítěz 2006

Lenka vyniká v herecké činnosti a plavání. Jejím největším úspěchem byla role ve filmu Duše jako kaviár, kde si zahrála neslyšící dceru Jana Budaře. Lenka je neslyšící, ale svůj handicap nebere jako překážku. Trochu ji činí potíže startování u závodů v plavání, kdy ji musí dát znamení její trenér, protože neslyší výstřel. Chodí do školy pro neslyšící, kam dochází i oba její bratři. Taktéž oba rodiče jsou neslyšící, takže se necítí osamělá. Ráda by po skončení speciálního gymnázia pro neslyšící, zkusila studium speciální pedagogiky zaměřené na handicapované děti, nebo Janáčkovu akademii múzických umění, kde je obor pro neslyšící. Zatím je pro ni právě herectví největším lákadlem a její kolegové z divadla ji jen podporují. (týdeník Ring, 2007)

Mezi nejznámější děti, které získaly cenu Zlatého oříšku, můžeme zařadit např.

➤ Karla Abraháma

Sošku zlatého oříšku získal v roce 2005, od té doby slaví jeden úspěch za druhým, jako jezdec silniční motorčky získal spoustu cen. Jeho největším dosavadním úspěchem je získání zlaté medaile na závodě Grand Prix – stal se tak teprve 3 Čechem, kterému se tento závod podařilo vyhrát.

➤ Václava Koláře

Vyhrál soutěž v roce 2004, to už byl trojnásobným mistrem světa v biketriálu. V roce 2006 se dokonce stal mistrem Světa v kategorii Kadet.

➤ Prokopovou Olívii

Minigolfu se začala Olívia věnovat ve svých 3 letech. Svůj první turnaj si zahrála ve svých 6 letech, kdy obsadila třetí místo. Na svém kontě už má spoustu titulů a cen, mezi její největší patří asi první místo v mistrovství světa – Word crazy golf championships.

Výjimečností Zlatého oříšku je to, že nemusíte vyhrávat první příčky v soutěži, stačí být něčím“ jiný“, „lepší“. Krásnou nominací Zlatého oříšku byla např. cena Jakuba Kočíře, který byl vítěz roku 1999. Byl nominován za členství ve Sluníčku v Mohelnici, kde pomáhá svému mentálně postiženému kamarádovi a tím mu umožňuje zapojení do normálního dětského kolektivu. Další krásné vítězství je z roku 2003. Marešová Lenka je režisérka. Napsala scénář k pohádce Sůl nad zlato. S dětmi ze třídy tuto pohádku secvičila a výtěžek z představení darovala obci na odstranění škod po povodních. Vohrysková Dominika zase pomáhá postižením. Proto je na místě nakonec zařadit slavný výrok pana Jana Wericha – *„Ten umí to, a ten zase tohle a všichni dohromady uděláme moc.“*

Zjistili jsme, že vzdělávání nadaných dětí je velice namáhavý a složitý proces. Každé nadané dítě je jedinečné, a proto je potřeba ke každému přistupovat individuálně s ohledem na jeho potřeby a zvláštnosti. Musíme se k dětem chovat citlivě, ohleduplně a ukázat jim, že i učení může být zábavné a zajímavé. Dětství je nejdůležitějším obdobím jedince a úkolem pedagoga, je dát dítěti dobré základy pro život, jestli k tomu všemu přidáme i něco navíc, je jen na pedagogovi.

Nadané děti jsou bystré vnímavé a chápavé, s kladným přístupem, hrou, a zábavou si odnesou i spoustu poznatků a informací. Pedagog v mateřské škole je jednou z nejdůležitějších osob v životě dítěte. Spolu s rodinou vytváří základy morálky, sebedůvěry, citlivosti a empatie. Vzdělání nadaných dětí je celoživotní proces. Začíná předškolním vzděláním a pokračuje do dospělosti.

Je proto na předškolním pedagogovi, aby vytvořil dobré základy pro další vzdělávání. Pedagog musí být, trpělivý a důsledný. Ve vzdělávací proces u nadaných dětí je nutné zamezit vzniku možných rizik, která mohou výuku znesnadnit nebo omezit. Jak jsme si uvedly, výuka nadaného dítěte se může poněkud odlišovat od vzdělání intaktních dětí, a proto jsou kladeny i vysoké nároky na pedagoga.

Vzdělání nadaných dětí není jen o rozvíjení jejich talentu, větší snahu potřebuje podpora a rozvoj té složky osobnosti, která je oslabena. Ať už za pomoci kompenzačních pomůcek, individuálního vzdělávacího plánu, nebo pomoci speciálního pedagoga, je vždy důležité dát do vzdělání těchto dětí co nejvíce. Tyto děti si to zaslouží a časem nám to vše vrátí.

Bez ohledu na to, jestli je dítě nadané, bystré nebo méně nadané, nejdůležitější je naučit děti vážit si sami sebe. Jestli-že z dítěte vychováme člověka uzavřeného, depresivního, nepřátelského, nebude jeho inteligence mít na jeho život žádný vliv. Snažme se proto k dětem přistupovat vždy s úsměvem na tváři, pochopením a pomocnou rukou, tohle vše je více než-li roky dřiny a učení.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem věnovala vzdělávacímu procesu u nadaných dětí, uvedla jsem charakteristiku a rozdíly ve vývoji nadaných dětí. Zjistili jsme, že nadané děti nemusí být vždy „lepší“ a rychlejší, než ostatní děti. Nadané děti naopak mohou působit uzavřeněji, zakřiknutěji někdy jsou i v práci pomalejší. Proto je vždy nejdůležitějším kritériem identifikace nadaných dětí. Jak jsem uvedla, existuje několik variant, jak identifikovat nadané dítě. Důležité je, aby identifikaci vždy prováděl způsobilý odborník.

Jestliže tedy diagnostikuje dítě jako nadané, je nutné zvolit správné postupy ve vzdělávání. Tomu jsem věnovala druhou kapitolu. Protože jsou nadané děti zařazeny do skupiny dětí, se speciálními vzdělávacími potřebami, je tedy vhodné využívat ve vzdělávacím procesu pomoc kompenzačních pomůcek. Ať už využijeme individuální vzdělávací plán, nebo pomoc asistenta, je nutné vždy postupovat podle individuálních potřeb každého žáka.

Někomu bude potřeba učivo zjednodušit, druhému zase obohatit. Forma „obohacování“ učiva může probíhat několika způsoby. Uvedla jsem jich několik, ale každá varianta má své klady a zápory. Někomu může vyhovovat docházet na předměty do vyšších ročníků, druhému zase obohacení učiva ve své kmenové třídě. Důležité je vždy změny ve vzdělávacím obsahu prodiskutovat se žákem a jeho rodinnými zástupci.

Velký pozor musí ovšem pedagog dávat na možná rizika, která mohou ve vzdělávacím procesu nastat. Mezi ty nejrozšířenější jsme si zařadili, např. problémy v grafomotorice, poruchy chování, problémy v sociální oblasti apod. Především problémy v sociální oblasti mají velký dopad na psychiku a rozvoj dítěte. Potíže většinou probíhají dvěma způsoby. Dítě může být vůdčí osobnost třídy, ostatní děti k němu vzhlíží, ale on si s nimi nerozumí, dává přednost dospělé společnosti.

Přesným opakem je dítě uzavřené, zakřiknuté. Se spolužáky si nerozumí, neúčastní se společných aktivit ve třídě. V nejhorším případě může docházet ze strany spolužáků k zesměšňování nebo šikaně. Tyto potíže je nutné podchytit včas a zabránit tak negativním důsledkům, popřípadě sjednat nápravu. Podrobněji jsme se věnovala i vzdělávacím oblastem, kde jsme nastínila rozdíly u intaktních a mimořádně nadaných dětí a uvedla možná rizika, která mohou ve vzdělávacím obsahu nastat. Pedagog si jich proto musí být vědom

a vzdělávání přizpůsobit tak, aby rizika proces neohrozila. V poslední kapitole jsem se zaměřila na volnočasové aktivity dětí.

Velkým přínosem je, že čím vzniká čím dál více aktivit, která se mimořádnému nadání věnují. Uvedli jsme si například soutěž Zlatý oříšek, která je pořádána pro nadané a šikovné děti. Přihlásit se tam mohou děti ve věku 6 – 14 let, která mají nadání nebo vlohy k nějaké činnosti. Mezi vítězi tak uvidíme např. kouzelníka, matematika, ale i děti co pomáhají handicapovaným lidem. Tato soutěž je opravdu výjimečná, a doufejme, že se bude konat ještě spoustu dalších let, a ocení i ty děti, které by se jinde úspěchu nedočkaly. Jako další varianta, se pořádají různé kroužky deskových her, křížovek, letní tábory pro nadané děti, kluby apod. Nedostatkem ovšem je, že tyto organizace fungují většinou jen při velkých městech. Proto mimořádně nadané děti z malých měst nebo vesnic, nemají takové možnosti. Do budoucna je tedy vhodné situovat tyto organizace a možnosti i do menších měst.

První vlaštovkou je vzniklý projekt „Cestička k úspěchu“, který je založen na spolupráci slovenského města Prievidza a českého města Šumperk. Jde o výměnu informací, vzájemnou pomoc a podporu. Výsledkem je nově otevřená třída pro mimořádně nadané děti v Mateřské škole Veselé školce v Šumperku. Doufejme tedy, že možnosti pro mimořádně nadané děti se budou stále rozšiřovat a zkvalitňovat. A budeme tedy moci těmto, ale i jiným dětem nabídnout dostatečně kvalitní vzdělání a výchovu. Protože, jak řekl slavný filozof Jean Jacques Rousseau – *„Výchova dětí je činnost, při níž musíme obětovat čas, abychom ho získali.“*

SEZNAM LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ

BUTLER, E., MANDSEN, P. *Testy IQ*. Vyd. 1. Praha 1993, 230 s. ISBN 80-205-0306-5

Brumik: maminičina poradna. Dětská poradna: Vývoj a pohyb předškoláka [online]. 2008-2011 [cit. 2010-11-27]. Dostupné z: www.brumik.cz.

FOŘTÍKOVÁ, J. *Talent a nadání; jejich rozvoj ve volném čase*. Praha 2009, 91 s. ISBN 978-80-86784-75-5.

FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ, J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Praha, Portál, 2007, 126 s. ISBN 978-80-7367-297-3.

HAVIGEROVÁ, J. V., KŘOVÁČKOVÁ, B., A KOL. *Co bychom měli vědět o nadání*. Vyd. 1., Hradec Králové, 2011, 44 s. ISBN 978-80-7435-092-4

HOUŠKA, T. *Inkluzivní škola*. Vyd. 1. Praha, 2007, 168 s.

HŘÍBKOVÁ, L. *Nadání a nadání: pedagogick-psychologické přístupy, modely, výzkumy jejich vztah ke školské praxi*. Praha, Grada, 2009, 209 s. ISBN 978-80-247-1998-6.

MACHŮ, E. *Rozpoznávání a vzdělávání rozumově nadaných dětí v běžné třídě základní školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. Dostupné na: <http://nadani.zshalkova.cz>

MARTIN, M., WALTMANOVÁ – GREENWOODOVÁ, C. – ED. *Jak řešit problémy dětí se školou*. Vyd. 1. Praha: Portál 1997, 328 s. ISBN 80-7178-125-8

Mimořádně nadané děti v MŠ a ZŠ a důvody, proč se jim věnovat. *Nadané dítě* [online]. © 2012 [cit. 2010-03-09]. Dostupné z: <http://www.nadanedite.eu>.

Nadané děti. Centrum rozvoje nadaných dětí [online]. 2001-2012 [cit. 2010-03-09]. Dostupné z: www.nadanedeti.cz

Pedagogicko psychologická poradna Třebíč: Nadané dítě. Nadání [online]. 15. 3. 2012 12:53 [cit. 2011-03-02]. Dostupné z: www.ppptrebic.cz.

Projekt nadání. Nadání: brána k úspěchu [online]. [cit. 2010-03-09]. Dostupné z: <http://www.projekt-nadani.cz>.

RENOTIÉROVÁ, M.; LUDÍKOVÁ, L., a kol. *Speciální pedagogika*. Olomouc: Papírtisk,s.r.o., 2006. 313 s. ISBN 80-244-1475-9.

Rodina: o dětech i rodičích. PHDR. EVA VONDRÁKOVÁ. Školáci: Nadané dítě [online]. 22.8.2002 [cit. 2010-03-09]. Dostupné z:www.rodina.cz

Šikana. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: www.wikipedia.org

Školský zákon 561/2004. In: o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání. 2008.

TEYSCHL, O., BRUNECKÝ, Z. *Duševní vývoj a výchova dítěte*. Praha, 1973, 264 s.

TŘESOHLAVÁ, Z., ČERNÁ, M., KŇOURKOVÁ, M. *Dříve než půjde do školy*. Vyd. 1, 1990, 128 s. ISBN 80-201-0015-6

VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie*. Karolinum. Praha, 1999. Vyd. 2, 353 s. ISBN 80-80-7184-803-4.

Vesele školky: Prievadzská. Nadané děti: Identifikační znaky nadání u dětí [online]. 1998 - 2012 [cit. 2011-02-20]. Dostupné z: www.veleskolky.cz

Výzkumný ústav pedagogický: Rámcové vzdělávací programy [online]. © 2010 [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://vuppraha.cz>

Vzdělávání mimořádně nadaných dětí: Zvyšování kvality vzdělávání mimořádně nadaných dětí na 1. stupni ZŠ [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://nadani.zshalkova.cz>

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program*. Portál 2001,
Vyd. 1., 208 s. ISBN 80-7178-544 - X

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 - Mönksův triadický model	8
Obr. 2 - Renzulliho tříkruhová koncepce nadání	9
Obr. 3 - Gagneho diferenciální model talentu a nadání.	9
Obr. 4 - Gaussova křivka – IQ	10
Obr. 5 - Cena Zlatý oříšek od výtvarníka Jaroslava Homoly.....	41
Obr. 6 - Filip Salač, vítěz 2009	41
Obr. 7 - Johana Šteinerová, vítěz 2009	42
Obr. 8 - David Novotný, vítěz 2007.....	43
Obr. 9 - Denis Kurčík, vítěz 2006	43
Obr. 10 - Lenka Sagulová, vítěz 2006.....	44

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 – Ukázková hodina kroužku „Nadané děti“

Příloha č. 2 – Roční plán kroužku „Nadané děti“

Příloha č. 1

UKÁZKOVÁ HODINA KROUŽKU „NADANÉ DĚTI“

ŽÁCI: R.Š.

E.H

M.I.P.

1. Grafomotorické cviky – pracovní list – stonožka.

Chlapci dostali za úkol nejprve obtáhnout tělo stonožky (kolečka) a následně zkusit kolečka na spodní řádek nakreslit sami. E. pracoval samostatně a rychle. Grafomotorika mu nečiní potíže. Obkreslená kolečka jsou bez většího přetahování a nakreslená kolečka jsou pěkně vedle sebe a mají správný tvar. Erik práci dokončil první. Veliké potíže měl s prací M. Tužku drží křečovitě a strnule. Obtahuje nepřesně a kostrbatě. Nedokáže uvolnit ruku. Kreslení koleček mu trvalo opět velice dlouhou dobu. Kolečka jsou kostrbatá a nepřesná. M. nemaloval kolečka vedle sebe na řádek. Namaloval je různě velké, třeba i několik koleček nad sebe. S prací skončil jako poslední. R. měl s grafomotorickým cvičením taktéž potíže. Obtahování je ještě více kostrbaté než u M. Nedokáže správně držet psací náčiní. Proto tlak na tužku není správný a linka je špatně viditelná. Samostatné kreslení zvládl celkem dobře. Kolečka jsou sice kostrbatá, ale správně umístěna na řádku.

2. Práce na interaktivní tabuli

Při samostatné práci na tabuli měli chlapci namalovat obrázek dle vlastní fantazie. E. maluje rád a má velkou fantazii. Jeho obrázky jsou krásné a barevné. R. nejprve okomentoval úkol slovy „Já to neumím“. Po opakovaném naléhání chtěl přesný název toho, co má malovat. Zadala jsem mu tedy konkrétní úkol – „Namaluj sebe a maminku“. Jeho kresba byla obsahově chudá. Dvě jednoduše namalované postavy. Maminka větší, on menší. Bylo nutné upozornit jej, aby obrázek vymaloval. R. používal tmavé barvy (černá, hnědá). Po prosbě použil i barvy veselejší (modrá, žlutá). M. kresba byla také jednodušší. Vymalování bylo velmi nepřesné. Nedotahuje do krajů a hodně přetahuje.

Při matematických a logických úkolech měli převahu M. s R. Bez větších potíží počítají do desíti. Početní úkoly zvládají bez problémů. Dokáží určit počet, přidat nebo odebrat dle předem stanoveného pravidla. Logické úkoly – poskládání obrázků dle předlohy, doplňovat do celku, hledat chybějící obrázek je pro M. a R. maličkostí. Větší potíže měl E., který si nedokáže tak rychle uvědomit celý celek a často chybuje

3. Samostatná práce

Nakonec chlapci dostali konstruktivní hru a jejich úkolem bylo sestavit dle návodu dopravní prostředek (vrtulník, motorka, tříkolka..) K dispozici měli matičky, šroubky, kola, destičky, šroubovák apod. Podle kresleného návodu měli sestavit předem vybraný dopravní prostředek. E. nebyl schopný sestavit jakékoliv dva celky dohromady a v návodu se neorientoval. Byl to pro něj příliš těžký úkol. M. s menší dopomocí sestavil lehčí dopravní prostředek. Nejlépe se projevil R., který pracoval samostatně a nepotřebovat žádnou pomoc. Dle kresleného návodu byl schopen sestavit cokoliv. Tohle zjištění bylo velmi příjemným překvapením. Hra je logicky náročná a . ji zvládl sám a bez pomoci.

Po vyhodnocení a důkladném sledování byl E. H. doporučen na psychologické vyšetření do PPP, kde byl shledán jako „nenadaný“.

PLÁN KROUŽKU NADANÉ DĚTILeden

Doba trvání:	3.1. 2011 – 14.1. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace ruky a oka, ovládání pohybového aparátu a tělesných funkcí)
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	- Grafomotorické cviky – stonožka – nácvik kruhu - Nácvik kruhu na interaktivní tabuli – Malujeme sněhuláky, kulatá sněhová koule - Sam. práce (rozvoj jemné motoriky) Vyrobitme sněhuláka. Mačkání papíru do koule a dolepování koulí na papír - Doplnková činnost- práce na IT , hra s duhovou pyramidou
<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení
	Druhá vyučující hodina je hodina opakovací. Děti si dodělají práci jestli ji nestihly, popřípadě si zopakují učivo.

Doba trvání:	17.1.2011 – 28.1. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	- rozvoj fyzické a psychické zdatnosti - rozvoj tvořivosti (tvořivého myšlení, řešení problémů, tvořivého sebevyjádření)
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	- Pracovní list– Najdeš chyby na obrázku? – Vybarvi co k sněhulákovi nepatří - Sam. práce – Sestavíme puzzle- děti si samy rozstříhají obrázek se zimní tematikou a pokusí se jej zpět složit a dolepit na papír. - Doplnková činnost- práce na IT , výukový program na IT
<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení

	Druhá vyučující hodina může být využita k procházce zimní přírodou. Děti si mohou samy zkusit postavit sněhuláka ze sněhu – lze využít i potravinářské barvivo do vody a malovat do sněhu
--	---

Únor

Doba trvání:	1.2.2011 – 11.2. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace ruky a oka,) - pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Grafomotorické cviky – Sova – nácvik obloučku - Nácvik obloučků na inter. tabuli – Malujeme letící ptáčky Sam. práce - Děti se pokusí vyrobit budku z lepenky nebo dřívěk. Na konec si ji barevně pomalují. - Doplnková činnost- práce s knihou (encyklopedií)
<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení
	V druhé vyučovací hodině si udělají děti procházku, na které budou pozorovat ptáčky a jejich obydlí. Umístí si u okna budku pro ptáčky tak, aby na ně bylo ze třídy vidět

Doba trvání:	14.2.2011 – 25.2. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - rozvoj tvořivosti - posilování přirozených poznávacích citů (zvědavost, zájmu, radosti z objevování apod.)
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Pracovní listy Veselé rébusy– vybarvi obrázek podle barevného kódu - Práce na IT – přiřaď správný zvuk k obrázku

	Sam. práce – Výroba karnevalových masek z papírových talířů. Děti pracují dle své fantazie a představy - Doplnková činnost- práce na IT - pohádkové pexeso
<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení
	V druhé vyučovací hodině si děti dodělají práci a mohou si zahrát společenskou hru MEMO TRIO

Březen

Doba trvání:	1.3.2011– 11.3. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování dovedností v oblasti hrubé i jemné motoriky (koordinace ruky a oka,) - pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí zlepšovat, ale také poškozovat a ničit
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	- Pracovní listy – Kdo vyleze na strom? – Vybarvi zvířátka, která dokáží vylézt nahoru - Práce na IT – přiřad' mlád'átka k maminkám – pojmenuj je, poznej zvíře podle zvuku.. Sam. práce – Hra – zvířátko nezlob se. - Doplnková činnost- práce s knihou (encyklopedií), puzzle
<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení
	V druhé vyučovací hodině si udělají děti procházku nebo tématický výlet na „farmu“, kde se děti názorně seznámí s domácími zvířaty, (jak se jmenují mlád'ata, kde bydlí..)a s jejich užitkem pro člověka

Doba trvání:	14.3.2011 – 25.3. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	- Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy

	<p>sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení.
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Veselé rébusy – Spoj předměty, které k sobě patří - Práce na IT – seskládej správně obrázků Sam. práce – děti si zkusí ze starých novin udělat ruční papír - Doplnková činnost- se šikulu za dopravou – pracovní listy
<u>Závěr:</u>	<p>Zhodnocení práce</p> <p>Rozloučení</p>
	<p>V druhé vyučovací hodině si udělají výlet do Papíren ve Velkých Losinách, kde se dozví více o výrobě papíru</p>

Duben

Doba trvání:	28.3.2011 – 8.4. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj a užívání všech smyslů - Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Šimonovi pracovní listy – Které zvíře patří do ZOO - Práce na IT – poznej geometrické tvary Sam. práce – děti si z vlny a barevných papírů vyrobí lva - Doplnková činnost- hra DOMINO
<u>Závěr:</u>	<p>Zhodnocení práce</p> <p>Rozloučení</p>
	<p>V druhé vyučovací hodině exkurze do ZOO koutku ve Vikýřovicích.</p>

Doba trvání:	11.4.2011 – 22.4. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozvoj společenského i estetického vkusu - Vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení. - Vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Šimonovi pracovní listy – Šimonův hrad – spočítej čtverce, obdélníky a trojúhelníky - Práce na IT – dopravní značky -pexeso Sam. práce – děti si vyrobí auto ze staré krabice, špejlí a barevných papírů - Doplnková činnost- se šikulu za dopravou – pracovní listy
<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení
	V druhé vyučovací si děti mohou uspořádat soutěž v poznávání značek aut a dopravních značek.

Květen

Doba trvání:	25.4.2011 – 6.5. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Seznámení s místem a prostředím , ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu. - pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Grafomotorické cviky – Roste travička - Práce na IT – Poznej podle zvuku Sam. práce – děti si vyrobí herbář z nasušených květín a rostlin - Doplnková činnost- prohlížení encyklopedií, herbářů

<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení
	V první vyučovací hodině si udělají výlet do přírody, kde nasbírají květiny a rostliny, v druhé vyučující hodině si vyrobí herbář.

Doba trvání:	9.5.2011 – 20.5. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Vytváření prosociálních postojů (rozvoj sociální citlivosti, tolerance, respektu, přizpůsobivosti apod.) - Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem (v rodině, v mateřské škole, v dětské herní skupině apod.)
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Šimonovi pracovní listy – Kde je stejně obrázků? - Práce na IT – vymaluj obrázek Sam. práce – děti vyrobí dárek pro maminky (Den matek) Malba na hedvábí nebo sklo - Doplnková činnost- práce na IT
<u>Závěr:</u>	Zhodnocení práce Rozloučení
	V druhé vyučovací hodině děti vyrobí pro maminku přání ke Dni matek.

Doba trvání:	23.5.2011 – 3.6. 2011 – dvě vyučující hodiny
<u>Dílčí vzdělávací cíle:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Vytváření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, živou i neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí - Poznávání jiných kultur
<u>Vzdělávací nabídka:</u>	<ul style="list-style-type: none"> - Se šikulou za dopravou – Po vodě či po souši? - Práce na IT – vymaluj obrázek Sam. práce – děti vyrobí mapu světa. Použijí barvy, barevné

	<p>papíry a obrázky vystřižené z časopisů (Cesta kolem světa – koláž)</p> <p>- Doplnková činnost- práce na mapě, prohlížení knih</p>
<u>Závěr:</u>	<p>Zhodnocení práce</p> <p>Rozloučení</p>
	<p>V druhé vyučovací hodině si děti zahrají Matematický vláček a rozloučí se.</p>

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Škoriková Vladimíra
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	Mgr. Veronika Růžičková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2012/2013

Název práce:	Specifika edukačního procesu u nadaných dětí v Mateřské škole
Název v angličtině:	The specificities of the educational process for talent children in kindergarten
Anotace práce:	<p>Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na vzdělávací proces nadaných dětí. Snažila jsem se nastínit možnosti vzdělání a upozornit na rizika, která mohou ve vzdělávání nastat. V první kapitole se věnujeme charakteristice nadaných dětí a jejich rozdílům ve vývoji. Druhá kapitola je zaměřena na vzdělávací proces, možnosti vzdělávání a volnočasové aktivity. Podrobněji jsme se zaměřily na soutěž pro šikovné a nadané děti „Zlatý oříšek“. Příloha je věnována ukázkové hodině a ročnímu plánu kroužku Nadané děti.</p>
Klíčová slova:	Nadané děti, přístupy ke vzdělávání, Individuální vzdělávací plány, volnočasové aktivity, soutěž Zlatý oříšek, projekt Cestička k úspěchu
Anotace v angličtině:	<p>In my bachelor thesis I focused on educational process of talented children. I tried to outline educational alternatives and to draw attention to the risks that may occur during the whole process. First chapter presents characteristics of talented children and the differences during their development. Second chapter presents educational process, alternatives in this process, and free time activities.</p> <p>This text closely deals with “Zlatý oříšek” (literally translated – “Golden nut”) contest that is aimed at skillful and talented children. There is example lesson and an educational plan for the first year of children’s club “Nadané děti” (lit. translated – “Talented children”) enclosed in the appendix.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Talent children, approaches to education, individual educations plans, leisure activities, competition „Golden nut“, project „Path to Access“

Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 – Ukázková hodina kroužku Nadané děti Příloha č. 2 – Plán kroužku Nadané děti
Rozsah práce:	53
Jazyk práce:	Čeština